

20 NİSAN 2020 TARİHİ İTİBARIYLA COVID-19 VİRÜSÜNÜN DÜNYADAKİ COĞRAFİ (KITALARA VE ÜLKELERE GÖRE) DAĞILIMI

Doç. Dr. Murat YILMAZI

ÖZET

Hızlı iletişim ve ulaşım araçlarıyla sanayi, ticaret, turizm, bankacılık, film ve müzik gibi çok sayıda farklı alanı etkileyen küreselleşme, aynı zamanda hastalıklar konusunda da dünyayı küçük bir köy haline getirmiştir. 21. yüzyılda dünyayı etkileyen Sars, Ebola, Kuş gribi A gibi çok sayıda hastalık gibi Korona da 2019 yılının Aralık ayında ortaya çıkmış ve 4 ay gibi kısa bir sürede neredeyse tüm dünyaya yayılmıştır. Bu çalışmada da son aylarda dünyadaki hayatı felç eden Covid-19'un 20 Nisan 2020 tarihindeki coğrafi dağılışı incelenmiştir. Dünya nüfusunun kıtalara dağılımı ile Covid-19'un yayılması karşılaştırılmıştır. Ayrıca dünyada nüfus büyüklüğü açısından ilk 20 sırada yer ülkeler ile Covid19 vaka sayısı açısından ilk 20 sırada yer alan ülkeler değerlendirilmiştir. Buna bağlı olarak Covid-19 vaka sayısının fazla olduğu ülkelerin kıtalara dağılımı da incelenmiştir. Neticede Covid-19'un özellikle dünya nüfusunun sadece %17'sinin yaşadığı Avrupa ve K. Amerika'da oldukça fazla kişiye bulaştığı anlaşılmaktadır. Adı geçen virüs dünya nüfusunun %60'ını oluşturan Asya ve özellikle %17'sini oluşturan Afrika'da ise daha az yayılmıştır. Vaka sayısı açısından ABD, İspanya, İtalya; Fransa, Almanya ve Birleşik Krallık gibi ülkeler başta gelmektedir. Covid-19 vaka sayısının fazla olduğu İspanya, İtalya, Fransa ve Birleşik Krallıkta ölüm oranı yüksektir. Öte yandan Covid-19 vaka sayısının nispeten az olduğu Belçika, Hollanda ve İsviçre gibi bazı ülkelerde ölüm oranı, vaka sayısının fazla olduğu ABD ve Almanya'ya göre daha yüksektir. Belçika, Hollanda ve İsviçre'de yaşlı nüfus oranının ABD ve Almanya'ya göre daha yüksek olmasının bu durumun nedeni olduğu düşünülmektedir. Her 1 milyon kişide görülme sıklığı ise İspanya, Belçika, İsviçre ve İrlanda'da yüksektir. 20 Nisan 2020 tarihinde Covid-19 vaka sayısının her kıtada, ülkelere göre dağılımı incelendiğinde Avrupa'da İspanya, İtalya, Fransa, Almanya ve Birleşik Krallığın, K. Amerika'da ABD ve Kanada'nın, Asya'da Türkiye, İran ve Çin'in, G. Amerika'da Brezilya, Peru, Şili ve Ekvador'un, Afrika'da Mısır, Güney Afrika, Fas ve Cezayir'in Okyanusya'da ise Avustralya ve Yeni Zelanda'nın en fazla vakaya sahip ülkeler olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Virüsü, Küreselleşme, Turizm, Avrupa, K. Amerika, ABD, İspanya, İtalya.

THE GEOGRAPHY (BY CONTINENTS AND COUNTRIES) OF THE COVID-19 VIRUS AS OF APRIL 20, 2020

ABSTRACT

Globalization, which affects many different fields such as industry, commerce, tourism, banking, film and music with rapid communication and means of transportation, has also made the world a small village in terms of diseases. Like many diseases such as Sars, Ebola, Avian influenza A, which affected the world in the 21st century, the corona appeared in December 2019 and spread to the whole world in a short time like 4 months. In this study, the geographical spread of Covid-19, which has paralyzed life in the world in recent months, on April 20, 2020 was examined. The distribution of the world population to the continents and the spread of Covid-19 was compared. In addition, the top 20 countries in terms of population size and the top 20 countries in terms of Covid19 cases were evaluated. Accordingly, the distribution of countries with high Covid-19 cases was also examined. It is understood that Covid-19 is transmitted to a large number of people, especially in Europe and North America, where only 17% of the world population lives. Virus has spread less in Asia, which makes up 60% of the world population, and in Africa, which makes up 17%. In terms of number of cases, countries such as USA, Spain, Italy; France, Germany and the UK come first. Mortality rates are high in Spain, Italy, France and the UK, where the number of Covid-19 cases is high. On the other hand, in countries such as Belgium, Netherlands and Switzerland where the number of cases of Covid-19 is relatively low, it has been observed that the number of cases resulted in a higher rate of death compared to the USA and Germany. The fact that the elderly population rate in Belgium, Netherlands and Switzerland is higher than the USA and Germany is thought to be the reason for this situation. The incidence in every 1 million people is high in Spain, Belgium, Switzerland and Ireland. On April 20, 2020 Date, the number of cases of Covidien-19 examined distribution according to countries on every continent is seen that in Europe Spain, Italy, France, Germany and the United Kingdom, in N. America the US and Canada, in Asia Turkey, Iran and China, in S. America, Brazil, Peru, Chile and Ecuador, in Africa Egypt, South Africa, Morocco and Algeria and in Oceania Australia and New Zealand have the most cases.

Keywords: Covid-19 virüs, Globalization, Tourism, Europe, N. America, USA, Spain, Italy.

GİRİŞ

1960'lardan sonra ulaşım ve iletişimin giderek hızlanması küresel ölçekte ülkelerin, toplumların ve özellikle şirket ve ekonomilerin birbiriyle daha fazla entegre olmasına olanak vermiştir (Beck, 2000). Özellikle 1990'lı yıllarda internetin yaygınlaşmasıyla bu entegrasyon daha da hızlanmıştır (Tümertekin & Özgüç, 2013). Buna bağlı olarak son 30 yılda küreselleşme, çok sayıda bilim alanından insanın ilgilenmeye başladığı bir konu olmuştur. Şüphesiz bu bilim alanlarından biri de ta MÖ 3. yüzyılda adını küreden (geo²'dan) almış olan coğrafyadır. Özellikle coğrafyanın ekonomi (sanayi, tarım, ulaşım vb.), siyasi, kültür, turizm gibi alt alanlarıyla ilgilenen araştırmacılar, doğal olarak küreselleşme ile daha fazla ilgilenmişlerdir.

Bugüne kadar küreselleşmenin çeşitli tanımları yapılmıştır. Bu tanımlarda dünyanın entegrasyonu, dünyanın küçülmesi, mesafenin kısalması, zamanın kısalması, etkileşim, ulaşım ve iletişimin hızlanması gibi ifadelerle sıklıkla vurgu yapıldığını görmekteyiz.

² M.Ö. III. yüzyılda Yunanlı bilim insanı (o dönem İskenderiye kütüphanesinin müdürü olan) Eratosthenes'in ilk defa Geo (yer) ve graphia (tasvir, betimleme) kelimelerinden oluşan Coğrafya (Geographia) kelimesini kullandığı kabul edilmektedir. Bu konuda daha detaylı bilgi için Tümertekin & Özgüç 2011'e bakınız.

Bazı coğrafyacılar da küreselleşmeyi yeni iletişim ve ulaşım araçları sayesinde çeşitli mal ve hizmetler ile sermayenin hızla yer değiştirmesi olarak tanımlamışlardır (Tümertekin ve Özgüç, 2013).

Bu tanımda iletişim ve ulaşım araçlarına, hıza ve mekânsal yer değiştirmeye vurgu yapıldığı görülmektedir. Bunda coğrafyanın 3 temel ilkesi olan ilgi (korelasyon), nedensellik ve dağılım (mekânsal dağılışı) (Tanoğlu, 1969; Doğanay, 2014; Tümertekin & Özgüç 2011) etkisi vardır. Diğer bir ifade ile küreselleşmenin ortaya çıkması, iletişim ve ulaşımın hızlanmasıyla doğrudan ilgilidir. Etkileşimin artmasının nedeni ulaşım ve iletişim hızlanmasıdır. Ve yeni araçlar sayesinde çeşitli mal ve hizmetleri ile insan, sermaye ve bilgi küresel çapta mekânsal olarak hızla yer değiştirebilmektedir.

Gerçekten de hızlı, kara yolu, demir yolu, hava yolu, deniz yolu ulaşım araçlarının yanı sıra özellikle telefon, faks, mobil telefon ve internet, ulaşım ve iletişimin hızlanmasında başlıca unsurlardır. Bütün bu yeni teknoloji ve olanaklara bağlı olarak ulaşım, hızlanmıştır, dünya küçülmüş ve adeta küresel bir köy haline gelmiştir (Beck, 2000; Tümertekin ve Özgüç, 2013).

Yeni ulaşım ve iletişim araçlarına bağlı olarak dünyada tarımsal ürün, ham madde, enerji kaynakları ve mamul maddelerin (sanayi malları) alınıp satılması ve bir yerden başka bir yere taşınması hız kazanmıştır. Ancak bunların dışında turizm ve iş gücünün göçüne bağlı olarak insan hareketliliği de artmış, bankalardaki para akışı ve hisse senedi alım satımı ve bunların küresel ölçekte el değiştirmesi de hızlanmıştır. Öte yandan küreselleşmenin diğer bir boyutu da kültürel etkilemedir. Özellikle Hollywood ve Bollywood filmleri dünya çapında izlenmeye başlamış, *ağırlıksız mallar* olarak da isimlendirilen batının radyo, TV, film ve müzik şirketlerinin ürünleri (film, cd, mp3, plak vb.), dünya çapında satılmaya başlamış, batının giyim tarzı ve jeans gibi (blue cin) ürünleri küresel ölçekte yayılma göstermiş ve hazır yemek (fastfood) tarzı beslenme, çok sayıda ülkeye yayılmıştır. Yine turizme bağlı olarak batı kültürü dünyanın diğer yerlerini daha fazla etkilemeye başlamıştır. Çünkü özellikle Batı Avrupa, ABD ve Japonya (bazı araştırmacılara göre kültürel olarak ABD'nin bir uzantısı olarak tanımlanan), son 60 yılda en fazla turist çıkaran bölgeler (veya bölgeler ile ülkeler) olmuştur. Bu ülkelerden gelen turistlerin gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerdeki insanları etkilediği bir gerçektir. Yani yerel kültürler, turizme bağlı olarak giderek daha fazla tehdit almaya ve kendine has unsurları kaybetmeye başlamıştır (Azarya, 2004; Özgüç, 2007; Tümertekin & Özgüç, 2013).

Küreselleşmeye bağlı olarak hızlı iletişim ve ulaşım sadece yukarıda belirtilen alanlarda yeni durumlara ve hızlı yayılmaya neden olmamış, aynı zamanda yeni teknolojiler insan ve uyuşturucu kaçakçılara, kumar-bahis (bunların bir kısmı yasal yolla yapılır, bir kısmı ise yasa dışıdır) oynatanlara ve kadın ticareti ile fuhuş gibi yasal olmayan faaliyetleri yapanlar ve yaptırımlara da olanaklar sunmuştur (UN, 2002; Poulin, 2003; Jones ve diğerleri 2007). Buna bağlı olarak her yıl belirtilen sektörlerde trilyonlarca dolar kazanıldığı *sadece Batı Avrupa'da yılda en az 500.000 genç kız ve kadının satıldığı, bunun dünyanın en iğrenç insan hakları ihlali olduğu, ancak 8-10 milyar dolarlık iş hacmi bulunduğu belirtilmektedir* (Tümertekin & Özgüç, 2013).

Öte yandan hızlı ulaşım ve iletişime bağlı olarak dünya artık daha az güvenli bir yerdir. Çünkü sadece insanlar ve mallar değil aynı zamanda uyuşturucu gibi yasak maddeler ve çeşitli hastalıklar da hızla bir yerden başka bir yere ulaşabilmektedir (UN, 2002). 21. yüzyılda insanlık, Kuş gribi A (H5N1 virüsünün sebep olduğu hastalık), Sars, Ebola gibi bazı hastalıkların dünyada çok sayıda ülkeye hızla yayılmasına tanıklık etti (Tümertekin & Özgüç, 2011).

Bu hastalıklardan sonuncusu ise halen dünya gündemini en fazla meşgul eden ve 7,8 milyar civarındaki dünya nüfusunu adeta evlere hapseden (esir alan) Covid-19 virüsünün sebep olduğu korona hastalığıdır (Şen, 2020). İlk olarak 7 Aralık 2019'da Çin'deki Wuhan şehrinde ortaya çıkan virüs (gerçi Eylül ayının başlarında ortaya çıktığı ve ilk çıktığı yerin Wuhan'dan farklı bir yer olduğu ile ilgili tartışmalar halen devam etmektedir), 1-2 ay gibi kısa bir sürede adeta tüm dünyaya yayılmış, 2,5 milyonun üzerinde insana bulaşmış ve 170 binde fazla insanın ölümüne sebep olmuştur. Bu virüsün bulaştığı insan sayısı ve sebep olduğu ölüm sayısı halen sona ermemiş olup devam etmektedir. Genel olarak virüsün hayvandan insana geçmiş olduğu kabul edilirken laboratuvar ortamında üretildiği de iddia edilmektedir. Ancak bu tartışmalar coğrafyanın ilgi alanına girmediği için bunları ilgili bilim alanlarında çalışan insanlara havale edip bu çalışmada Covid-19'un küresel çaptaki coğrafi yayılışı üzerinde durulacaktır.

Bu çalışmanın amacı son 4 aydır dünyada etkinliğini giderek arttıran ve halen dünya nüfusunun büyük bir kısmını eve hapseden, dünyada ulaşım, sanayi, ticaret ve turizm faaliyetlerini durma noktasına getiren Covid-19 virüsünün kıtalara ve ülkelere dağılımını incelemektir. Çalışmada kullanılan veriler <http://www.worldometers.info> adlı internet sitesinden 20 Nisan 2020'de saat 23:50'de (Türkiye saati) elde edilmiştir.

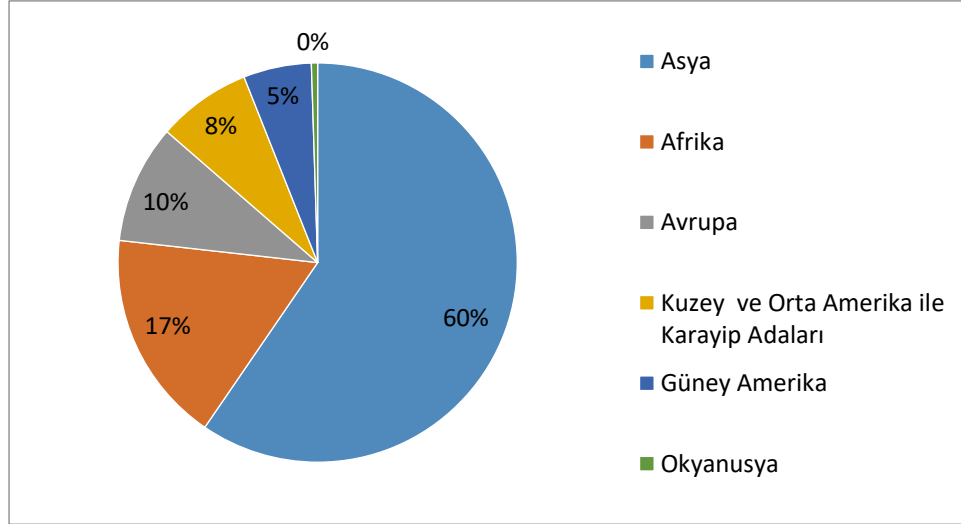
Bu çalışmada kıtaların dünya nüfusu içindeki payları ile Covid-19 virüsünün bulaştığı insan (vaka sayısı) sayısındaki payı incelenecektir. Ayrıca dünyada nüfusu en fazla olan 20 ülke ile Covid-19 virüsünün en fazla yayıldığı 20 ülke de incelenecektir. Ayrıca her kıtada nüfusu en fazla olan 10 ülke ve korona vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülke üzerinde de durulacaktır.

Betimsel bir araştırma olan bu çalışmada ilk defa 7 Aralık 2019'da tespit edildiği kabul edilen Covid-19 virüsünün 20 Nisan 2020 tarihine kadar bulaştığı kişi sayısı ve sebep olduğu ölüm sayısının dünyadaki coğrafi dağılışı incelenecektir.

1. DÜNYA NÜFUSUNUN VE COVID-19 VAKA SAYISININ KITALARA GÖRE DAĞILIMI

20 Nisan 2020'de Türkiye saati ile 23:50'de <http://www.worldometers.info> internet sitesinden elde edilen verilere göre dünya nüfusu 7.794.798.739 kişidir. Yani yaklaşık 7 milyar 795 milyon olup 7,8 milyara oldukça yaklaşmıştır. Aynı kaynağın verilerine göre bu nüfusun % 59,5'i (4.641.054.775) Asya kıtasında, %17,2'si (1.340.598.147) Afrika'da, %9,6'sı

(747.636.026) Avrupa’da, %7,6’sı (592.064.000) Kuzey ve Orta Amerika ile Karayip adalarında, %5,5’i (430.767.000) Güney Amerika’da ve %0,5’i de (42.677.813) Okyanusya’da bulunmaktadır. Verilerden de anlaşılacağı üzere dünya nüfusunda en büyük paya sahip üç kıta sırasıyla Asya, Afrika ve Avrupa’dır. Ancak eğer Kuzey ve Güney Amerika bir sayılırsa, Amerika kıtası %13,1’lik payla Avrupa’yı geride bırakıp 3. sıraya yükselmektedir (Grafik 1).

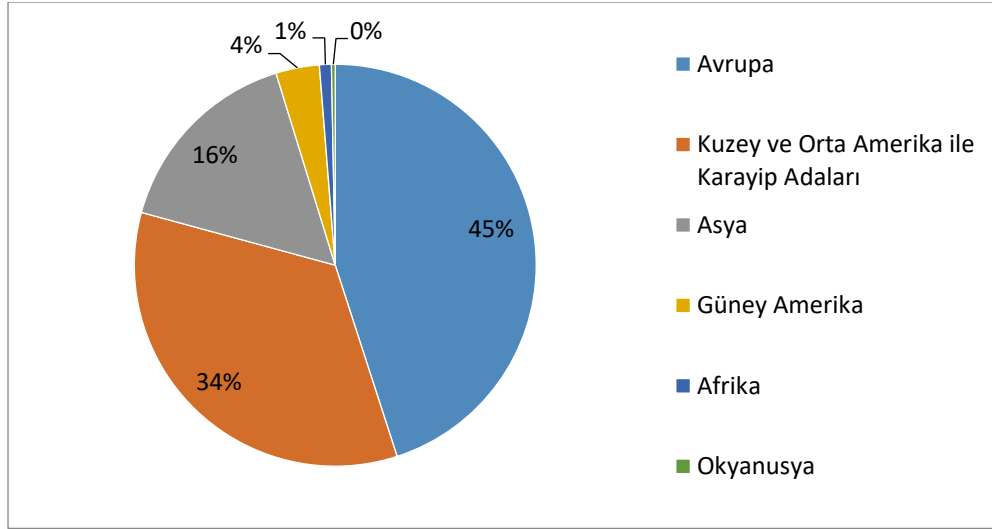

Grafik 1: Dünya Nüfusunun Kıtalara Dağılımı

(Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>)

20 Nisan 2020 tarihinde Türkiye saati ile 23:50’de dünyada korona virüs vaka sayısı 2.471.930’a çıkmıştır. Bu vakaların kıtalara göre dağılımı incelendiğinde 1.112.592’sinin Avrupa’da, 845.002’sinin Kuzey ve Orta Amerika ile Karayip adalarında, 395.665’inin Asya’da, 86.665’inin G. Amerika’da, 23.790’ının Afrika’da ve 8.157’sinin Okyanusya’da görüldüğü anlaşılmaktadır. Diğer bir ifade ile vakaların %45’i Avrupa’da, %34,2’si Kuzey ve Orta Amerika ile Karayip adalarında, %16’sı Asya’da, %3,5’i G. Amerika’da, %1’i Afrika’da ve %0,3’ü ise Okyanusya’da görülmekteydi (Grafik 2). Covid-19 vaka sayısının en fazla olduğu ilk 3 kıta sırasıyla Avrupa, K. Amerika ve Asya’dır. Eğer G. Amerika ve K. Amerika birlikte alınırsa Amerika kıtasının payı %37,7’e çıkmaktadır ve yine ikinci sırada kalmaktadır. Vaka sayısı açısından en sonda yer alan kıtalar ise G. Amerika, Afrika ve Okyanusya’dır.

3 worldometers.info sitesinde toplam nüfuslar K. Amerika ve Latin Amerika bazında verilirken Covid-19 virüsü ile ilgili verilerde, Kuzey ve Orta Amerika ile Karayip adaları bir grupta, Güney Amerika ise diğer bir grupta yer almıştır. Oysa Latin Amerika, Meksika gibi Kuzey Amerika, Guatemala, Honduras, Nikaragua, El Salvador, Belize ve Kosta Rika gibi Orta Amerika, Küba, Haiti, Dominik Cumhuriyeti ve Jamaika gibi Karayip adaları ülkeleri ile Brezilya Arjantin, Kolombiya, Venezüella gibi Güney Amerika ülkelerini içermektedir. Bu nedenle toplam nüfusa ait veriler tarafımızca Covid-19 verileriyle aynı bölgesel ayrıma göre hesaplanmıştır. Yani Meksika ve Orta Amerika ülkeleri ile Karayip adalarındaki ülkeler Kuzey Amerika içinde değerlendirilmiştir.

Grafik 2: Korona Virüs (Covid-19) Vakalarının Kıtalara Dağılımı

(Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>)

Harita.1. Dünya Sağlık Örgütüne Göre 26 Nisan 2020 Tarihindeki Covid-19 Vaka Sayısının Kıtalara Dağılışı

(Kaynak: <https://www.echo.net.au/2020/04/covid-19-latest-update-april-27/#gallery-4>)

Dünyada her 100 kişiden 60'ının yaşadığı Asya kıtası toplamda her yüz kişiden 17'sinin yaşadığı Avrupa ve K. Amerika'ya göre vaka sayısında oldukça geridedir. Dünyadaki her 100 vakadan 79'u Avrupa ve K. Amerika'da görülürken sadece 16'sı Asya'da görülmüştür. Yine dünyada nüfus açısından Asya'dan sonra ikinci sırada yer alan Afrika'da, nüfus büyüklüğü göz önüne alındığında Covid-19 virüsünün çok az yayıldığı dikkat çekmektedir.

2. DÜNYADA NÜFUS VE COVID-19 VAKA SAYISI AÇISINDAN İLK 20 ÜLKE

Bu çalışmada yararlandığımız (worldometers.info) internet sitesinin verilerine göre 2020 yılında yaklaşık 7 milyar 795 milyonluk dünya nüfusunun 5 milyar 665 milyonu (%73'ü) nüfusları 1 milyar 439 milyon (Çin) ile 70 milyon (Tayland) arasında değişen 20 ülkede yaşamaktadır. Geri kalan yaklaşık 2 milyar 130 milyonluk nüfus (%23'ü) ise diğer bağımsız ülkeler, özerk devletler ve bağımlı bölgeler ile statüsü tartışmalı alanlarda yaşamaktadır. Bu veriler aslında dünya nüfusunun ülkelere dağılımının oldukça dengesiz olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü nüfusun yaklaşık dörtte üçü 20 ülkede ve yaklaşık dörtte biri ise 186 ülke ile özerk devlet, bağımlı bölge ve diğer alanlarda yaşamaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: 20 Nisan 2020 Tarihinde (Türkiye Saati ile 23.50'de) Dünyada Nüfusu En Fazla Olan 20 Ülke

Nüfusa Göre Sırası	Ülke	Nüfus (2020)	Dünya Nüfusu içindeki payı (%)	Kentleşme Oranı (%)	Ülkenin Bulunduğu Kıta
1	Çin	1,439,323,776	18.47 %	61	Asya
2	Hindistan	1,380,004,385	17.70 %	35	Asya
3	ABD	331,002,651	4.25 %	83	Amerika
4	Endonezya	273,523,615	3.51 %	56	Asya
5	Pakistan	220,892,340	2.83 %	35	Asya
6	Brezilya	212,559,417	2.73 %	88	Amerika
7	Nijerya	206,139,589	2.64 %	52	Afrika
8	Bangladeş	164,689,383	2.11 %	39	Asya
9	Rusya	145,934,462	1.87 %	74	Avrupa
10	Meksika	128,932,753	1.65 %	84	Amerika
11	Japonya	126,476,461	1.62 %	92	Asya
12	Etiyopya	114,963,588	1.47 %	21	Afrika
13	Filipinler	109,581,078	1.41 %	47	Asya
14	Mısır	102,334,404	1.31 %	43	Afrika
15	Vietnam	97,338,579	1.25 %	38	Asya
16	Demokratik Kongo C.	89,561,403	1.15 %	46	Afrika
17	Türkiye	84,339,067	1.08 %	76	Asya
18	İran	83,992,949	1.08 %	76	Asya
19	Almanya	83,783,942	1.07 %	76	Avrupa
20	Tayland	69,799,978	0.90 %	51	Asya
	20 Ülkenin Toplamı	5,664,700,000	72,7	-	-
	Diğer ülkeler	2,130,100,000	27,3	-	-
	Dünya Toplamı	7,794,800,000	100	-	-

Kaynak: <http://www.worldometers.info>.

20 Nisan 2020 tarihinde saat 23:50 itibariye (Türkiye saati ile) dünyada görülen Covid-19 virüsü vaka sayısı 2,5 milyon civarındaydı. Bu vakaların ülkelere dağılımına bakıldığında ilk 20 ülkede, dünyadaki vaka sayısının %88'inin görüldüğü dikkat çekmektedir. Geri kalan 186 ülke ile özerk devlet ve bağımlı bölgelerde ise vaka sayısının sadece %12'si görülmekteydi. Bu ülkelerde vaka sayısı 14.795 (Avusturya) ile 786.566 (ABD) arasında değişmekteydi. Özellikle Kuzey Amerika kıtasındaki (ABD) ile Batı ve Güney Avrupa'daki İspanya, İtalya, Fransa, Almanya ve İngiltere'nin vaka sayı açısından en başta gelen ülkeler olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Vaka sayısı açısından ilk 20 ülke içinde yer alan 8 ülke (ABD, Almanya, Çin, İran, Türkiye, Brezilya, Rusya ve Hindistan) nüfus açısından da ilk 20 ülke içinde yer almaktadır. Nüfus açısından dünyada ilk 20 ülke içinde yer alan 12 ülke (Endonezya, Pakistan, Bangladeş, Nijerya, Meksika, Japonya, Tayland, Etiyopya, Filipinler, Mısır, Vietnam ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden oluşan) ise Covid-19 virüsü vaka sayısı açısından ilk 20 ülke içinde yer almamıştır. Bu ülkelerden 7'sinin Asya, 4'ünün Afrika ve 1'inin de K. Amerika ülkesi olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 1, Tablo 2). Geçekten de Covid-19, 20 Nisan 2020 tarihi itibarıyla Avrupa ve K. Amerika'ya göre diğer 4 kıtada daha az yayılmıştır. Bu nedenle Asya ve Afrika'da 11 büyük nüfuslu ülke Covid-19'un en fazla yayıldığı ülkeler arasında yer almamıştır.

Öte yandan vaka sayısı açısından ilk 20 içinde yer alan ülkelerin çoğunun nüfus açısından ilk 20 ülke içinde yer almadığı görülmektedir. Vaka sayısı açısından ilk 20 içinde yer alan ülkelerden İspanya, İtalya, Fransa, Birleşik Krallık (İngiltere), Belçika, Hollanda, Kanada, İsviçre, Portekiz, Avusturya, İrlanda ve Peru'nun oluşturduğu 12 ülke nüfus büyüklüğü açısından ilk 20 ülke içinde yer almamaktadır (Tablo 1, Tablo 2). Bu ülkelerden Kanada (K. Amerika) ve Peru (G. Amerika) dışındaki 10'unun Avrupa'da olması, aslında Covid-19 virüsünün bu kıtada oldukça fazla yayıldığını göstermektedir (Harita.1, Tablo 2).

20 Nisan 2020 saat 23.50 itibarıyla yeni vaka sayısının en fazla olduğu ülkeler yaklaşık 22 binle ABD ve 4200 ile 4700 arasında değişen sayılarla Birleşik Krallık, Türkiye ve Rusya'ydı (Tablo.2). Yani bu tarihte Covid-19 K. Amerika, Batı Asya ve Avrupa'da hızla yayılmaya devam etmekteydi.

Verilerin elde edildiği tarih itibarıyla Covid-19'un sebep olduğu ölüm sayısı açısından başta gelen ülkeler vaka sayısına benzer bir şekilde ABD, İtalya, İspanya, Fransa ve Birleşik Krallıktı. Vaka sayısı açısından 5. sırada olan Almanya'da ölüm sayısı nispeten az iken vaka sayısı açısından daha geride olan İran ve Belçika gibi bazı ülkelerde ölüm sayısının daha fazla olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Toplam iyileşen kişi sayılarına bakıldığında ABD, Çin, İspanya ve Almanya'nın 72 bin ile 91 bin arasında değişen rakamlarla başta gelen ülkeler olduğu görülmektedir. Aktif vaka sayısı açısından ilk 5 ülke ise ABD, İtalya, İspanya, Fransa ve Birleşik Krallıktır. Toplam vaka sayısında 9. sırada olan Çin iyileşen sayısının fazla olmasına bağlı olarak (ölen sayısı da kısmen etkilidir) aktif vaka sayısında en son sıradaydı (Tablo 2).

Aynı tarihte yoğun bakımda olanların sayısı açısından başta gelen ülkeler ABD, İspanya, Fransa ve Brezilya'dır. Çok sayıda ölümün gerçekleştiği İtalya ve iyileşen sayısının fazla olduğu Almanya, durumu kritik olanlar açısından adı geçen ülkeleri takip etmekteydi (Tablo 2).

Tablo 2: 20 Nisan 2020 Tarihinde Dünyada Covid-19 Vaka Sayısının En Fazla Olduğu 20 Ülke

Sıra	Ülke	Toplam Vaka Sayısı	Yeni Vaka	Toplam Ölüm sayısı	Toplam İyileşen	Aktif Vaka Sayısı	Yoğun bakımda/durumu kritik	Her 1 milyon kişide görülmeye sıklığı	Her 1 milyon kişide ölüm sayısı	Toplam Test sayısı	Her 1 milyon kişide test sayısı
1	ABD	786,566	+21,930	42,201	71,770	672,595	13,634	2,376	127	3,986,957	12,045
2	İspanya	200,210	+1,536	20,852	80,587	98,771	7,371	4,282	446	930,230	19,896
3	İtalya	181,228	+2,256	24,114	48,877	108,237	2,573	2,997	399	1,398,024	23,122
4	Fransa	155,383	+2,489	20,265	37,409	97,709	5,683	2,380	310	463,662	7,103
5	Almanya	146,653	+911	4,706	91,500	50,447	2,889	1,750	56	1,728,357	20,629
6	Birleşik Krallık	124,743	+4,676	16,509	-	107,890	1,559	1,838	243	501,379	7,386
7	Türkiye	90,980	+4,674	2,140	13,430	75,410	1,909	1,079	25	673,980	7,991
8	İran	83,505	+1,294	5,209	59,273	19,023	3,389	994	62	353,012	4,203
9	Çin	82,747	+12	4,632	77,084	1,031	81	57	3	-	-
10	Rusya	47,121	+4,268	405	3,446	43,270	700	323	3	2,053,319	14,070
11	Brezilya	40,581	+1,927	2,845	22,130	15,606	7,919	191	13	62,985	296
12	Belçika	39,983	+1,487	5,828	8,895	25,260	1,071	3,450	503	161,896	13,969
13	Kanada	36,670	+1,614	1,680	12,197	22,793	557	972	45	549,349	14,555
14	Hollanda	33,405	+750	3,751	250	29,404	1,158	1,950	219	171,415	10,004
15	İsviçre	27,944	+204	1,429	18,600	7,915	386	3,229	165	224,442	25,933
16	Portekiz	20,863	+657	735	610	19,518	215	2,046	72	235,878	23,133
17	Hindistan	18,539	+924	592	3,273	14,674		13	0.4	401,586	291
18	Peru	16,325	+697	445	6,968	8,912	385	495	13	148,011	4,489
19	İrlanda	15,652	+401	687	77	14,888	294	3,170	139	90,646	18,358
20	Avusturya	14,795	+46	470	10,631	3,694	194	1,643	52	182,949	20,313
	İlk 20 ülkenin Toplamı	2163893 (%87,5)	52753 (%80,7)	159495 (%93,7)	567007 (87,9)	1431047 (%86,4)	51967 (% 92,1)	-	-	-	-
	Diğer ülkeler	308037 (% 12,5)	12602 (%19,3)	7343 (% 6,3)	78001 (%12,1)	225746 (%13,6)	4477 (%7,9)	-	-	-	-
	Dünya Toplamı	2,471,930	+65,335	170,129	645,008	1,656,793	56,444	-	-	-	-

Kaynak: <http://www.worldometers.info>

Covid-19'un en fazla görüldüğü 20 ülkede her 1 milyon kişide görülme sıklığına bakıldığında İspanya 4282'yle başta gelirken onu, 3450'yle Belçika, 3229'la İsviçre, 3170'le İrlanda ve 2997'yle İtalya takip etmekteydi. Her 1 milyon kişide ölüm sayısı açısından başta gelen ülkeler ise 503 ile Belçika, 446 ile İspanya, 399 İtalya ve 310 ile Fransa'ydı. Toplam test sayısı açısından başta gelen ülkelerin ise yaklaşık 4 milyonla ABD, 2,5 milyonla Rusya, 1 milyon 730 binle Almanya ve 1 milyon 400 binle İtalya olduğu görülmekteydi. Her 1 milyon kişide test sayısı açısından İsviçre 25.993'le başta gelirken onu 23.133'le Portekiz, 23.122'yle İtalya, 20.629'la Almanya ve 20.313'le Avusturya takip etmekteydi (Tablo 2).

Çalışmanın bu kısmında 20 Nisan 2020 tarihi itibariyle vaka sayısı açısından başta gelen ülkelerin dünyadaki toplam vaka sayısı içindeki payları üzerinde durmak faydalı olacaktır. Belirtilen tarih itibariye dünyadaki vakaların yaklaşık %31,8'i ABD'de %8,1'i İspanya'da, %7,3'ü İtalya'da, %6,3'ü Fransa'da %5,9'u Almanya'da ve %5'i ise Birleşik Krallıkta görülmekteydi. İlk 20 içinde yer alan diğer ülkelerin toplam vaka sayısı içindeki payları ise %0,6 (Avusturya) ile %3,7 (Türkiye) arasında değişmekteydi.

Bu veriler aslında dünyadaki vakaların yaklaşık %64,4'ünün 6 ülkede toplandığını göstermektedir. Bu ülkelerden ABD, K. Amerika'da diğer 5'i ise Avrupa'da yer almaktaydı. ABD tek başına dünya nüfusunun yaklaşık %4,3'ünün oluştururken dünyada Covid-19 vakalarının %31,8'inin toplandığı önemli bir merkez haline gelmiştir. Yine adı geçen 5 Avrupa ülkesi dünya nüfusunun yaklaşık %4,2'sini oluştururken bu ülkelerdeki vaka sayısı dünya toplamının %32,6'sını oluşturmaktaydı. Bu veri aslında nüfuslarına göre 5 Avrupa ülkesinde, ABD'ye göre Covid-19'un bulaştığı kişi sayısının daha fazla olduğunu göstermektedir (Tablo 3).

Öte yanda ABD'nin yanı sıra Kanada'nın %1,5'lik payı da düşünüldüğünde dünyadaki vakaların %33,3'ünün K. Amerika'daki 2 ülkede toplandığı anlaşılmaktadır. Yine yukarıda sayılan 5 Avrupa ülkesine Belçika, Hollanda, İsviçre, Rusya, Portekiz, Avusturya ve İrlanda da eklendiğinde dünyadaki vakaların %40,6'sının 12 Avrupa ülkesinde toplandığı anlaşılmaktadır.

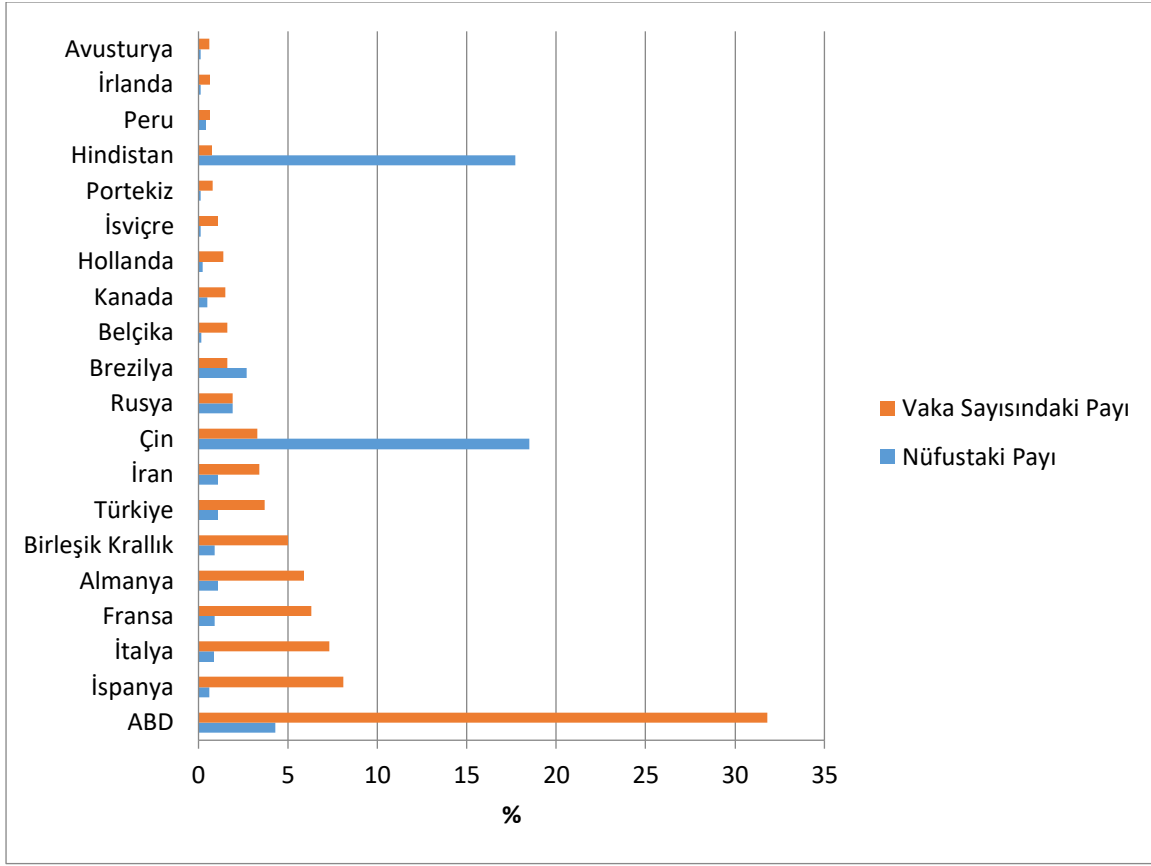
Dünyadaki vakaların %11,4'ü ise Çin, İran, Türkiye ve Hindistan'dan oluşan 4 Asya ülkesinde görülmekteydi. Vaka sayısı açısından ilk 20 ülke içinde G. Amerika kıtasından Brezilya (%1,5) ve Peru (%0,6) yer alırken Afrika ve Okyanusya'dan ise hiçbir ülke yer almamaktaydı (Tablo 3).

Covid-19 vaka sayısının fazla olduğu ilk 20 ülkenin kentleşme oranı incelendiğinde bu ülkelerin 19'unda (neredeyse tamamında) bu değer %50'nin üzerinde olduğu sadece Hindistan'da %35 gibi düşük bir değerde olduğu görülmektedir. Kentleşme oranının %50'nin üzerinde olduğu ülkelerde bu değer %57 (Avusturya) ile %98 (Belçika) arasında değişmektedir. Bu veriler 20 Nisan 2020 itibariyle dünyada Covid-19'un en fazla görüldüğü ülkelerde, kentleşme oranının genellikle yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3: 20 Nisan 2020 Tarihinde Dünyada Covid-19 Vaka Sayısının En Fazla Olduğu 20 Ülkenin Vaka Sayısındaki ve Dünya Nüfusundaki Payı ile Kentleşme Oranı

Vaka Sayısına Göre Sırası	Ülke / Dünya Nüfusundaki Payına Göre Sırası	Covid-19 Vaka Sayısı	Dünyadaki Vaka Sayısı İçinde Payı (%)	Nüfusu	Dünya Nüfusu İçindeki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)	Ülkenin Bulunduğu Kıta
1	ABD/3	786,566	31,8	331,002,651	4,25 %	83	K. Amerika
2	İspanya / 30	200,210	8,1	46,754,778	0,60 %	80	Avrupa
3	İtalya / 23	181,228	7,3	60,461,826	0,78	69	Avrupa
4	Fransa / 22	155,383	6,3	65,273,511	0,84	82	Avrupa
5	Almanya / 19	146,653	5,9	83,783,942	1,07	76	Avrupa
6	Birleşik Krallık / 21	124,743	5	67,886,011	0,87	83	Avrupa
7	Türkiye / 17	90,980	3,7	84,339,067	1,08	76	Asya
8	İran / 18	83,505	3,4	83,992,949	1,08	76	Asya
9	Çin / 1	82,747	3,3	1,439,323,776	18,48	61	Asya
10	Rusya / 9	47,121	1,9	145,934,462	1,87	74	Avrupa
11	Brezilya / 6	40,581	1,6	212,559,417	2,73	88	G. Amerika
12	Belçika / 81	39,983	1,6	11,589,623	0,15	98	Avrupa
13	Kanada / 39	36,670	1,5	37,742,154	0,48	81	K. Amerika
14	Hollanda / 69	33,405	1,4	17,134,872	0,22	92	Avrupa
15	İsviçre / 101	27,944	1,1	8,654,622	0,11	74	Avrupa
16	Portekiz / 89	20,863	0,8	10,196,709	0,13	66	Avrupa
17	Hindistan / 2	18,539	0,75	1,380,004,385	17,7	35	Asya
18	Peru/43	16,325	0,66	32,971,854	0,42	79	G. Amerika
19	İrlanda/124	15,652	0,63	4,937,786	0,06	63	Avrupa
20	Avusturya /97	14,795	0,6	9,006,398	0,12	57	Avrupa
	20 ülkenin Toplamı	2.163.893	87,5	4.133.000.000	53	-	-
	Diğer Ülkeler	308.037	12,5		47		
	Dünya Toplamı	2.471.930	100	7.795.000.000	100	-	-

Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>

Grafik 3: Covid-19 Virüsünün Bulaştığı Kişi Sayısı Açısından İlk 20 Sırada Yer Alan Ülkelerde Vakaların ve Nüfusun Dünya Toplamına Oranı (%) (Kaynak:

<http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>)

Grafik 3 incelendiğinde vaka sayısının fazla olduğu 20 ülke içinde Çin, Hindistan ve Brezilya’da vaka sayısının dünyadaki oranının, ülkenin toplam nüfusunun dünyadaki payına göre düşük olduğu görülmektedir. Bu 3 ülkeden Brezilya’da vaka sayısının payı ile nüfusun payı arasındaki fark nispeten az iken Çin ve Hindistan’da bu fark oldukça fazladır. Dünyanın en büyük nüfuslu 2 ülkesinde vaka sayısının nüfusa oranla az olması sevindirici bir gelişmedir. Rusya’da ise vaka sayısının payı ile nüfusun payı birbirine çok yakındır. Geri kalan 16 ülkede ise vaka sayısının dünyadaki payı, nüfusun payına göre yüksektir. Peru ve Kanada’da vaka sayısının payı nüfusa göre fazla olmakla birlikte iki değer arasındaki fark nispeten azdır.

Geride kalan 14 ülkede vaka sayısının payı, nüfusun payına oranla belirgin bir şekilde fazladır. Özellikle ABD nüfusuna oranla vaka payının en yüksek olduğu ülke olarak dikkat çekmektedir. İspanya, İtalya, Fransa, Almanya, Birleşik Krallık, Belçika, Hollanda, İsviçre, Portekiz, İrlanda ve Avusturya gibi Avrupa ülkeleri ile İran ve Türkiye gibi Asya ülkelerinde nüfusun payının vaka sayısının payına göre belirgin bir şekilde az olduğu dikkat çekmektedir (Grafik 3).

3. KITALARA GÖRE NÜFUSUN VE VAKA SAYISININ EN FAZLA OLDUĞU 10 ÜLKE

Çalışmanın bu kısmında kıtalardaki en büyük nüfuslu 10 ülke ve vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülke incelenecektir. Bu şekilde her kıtada vakaların yoğunlaştığı ülkeler ve bölgeler ile vaka sayısının fazla olduğu ülkelerin kıta nüfusundaki payı ile vaka sayısı içindeki payı hakkında değerlendirme yapma imkânı doğacaktır.

Avrupa kıtasında en büyük nüfusa sahip 10 ülkenin nüfusları 145.934.462 (Rusya) ile 17.134.872 (Hollanda) arasında değişmektedir. Bu 10 ülke kıta nüfusunun yaklaşık %79'una sahiptir. Nüfus içinde en büyük paya sahip ülkeler %19,5'le Rusya, %11,2'yle Almanya ve %9,1'le Birleşik Krallık olarak sıralanmaktadır. İlk 10 ülke arasında %5,8'le Polonya, %5,1'le Romanya ve %2,3'le Hollanda nüfuslarının kıta içindeki payı nispeten az olan ülkelerdir. Geri kalan 4 ülkenin kıta nüfusu içindeki payları ise %8,7 ile %5,8 arasında değişmektedir. Ayrıca kıtada nüfusun en fazla olduğu 10 ülkede, kentleşme oranı %55 (Romanya) ile %92 (Hollanda) arasında değişmekte olup genellikle %70'in üzerindedir (Tablo 4).

Tablo 4: Avrupa ve K. Amerika Kıtalarında Nüfusu En Fazla Olan 10 Ülke ve Bu Ülkelerin Nüfuslarının Kıta Nüfusundaki Payı

Nüfus a Göre Sırası	Avrupa				K. Amerika (Orta Amerika ve Karayip Adaları Dahil)				
	Ülke	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)	Ülke	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)	
1	Rusya	145,934,46	19,5	74	1	ABD	331,002,65	55,9	83
2	Almanya	83,783,942	11,2	76	2	Meksika	128,932,75	21,8	84
3	Birleşik Krallık	67,886,011	9,1	83	3	Kanada	37,742,154	6,4	81
4	Fransa	65,273,511	8,7	82	4	Guatemala	17,915,568	3	52
5	İtalya	60,461,826	8,1	69	5	Küba	11,326,616	1,9	78
6	İspanya	46,754,778	6,3	80	6	Haiti	11,402,528	1,9	57
7	Ukrayna	43,733,762	5,8	69	7	Dominik Cumhuriyet	10,847,910	1,8	85
8	Polonya	37,846,611	5,8	60	8	Honduras	9,904,607	1,7	57
9	Romanya	19,237,691	5,1	55	9	Nikaragua	6,624,554	1,1	57
10	Hollanda	17,134,872	2,3	92	10	El Salvador	6,486,205	1,1	73
-	10 Ülkenin Toplamı	588.041.000	78,7	-	-	10 Ülkenin Toplamı	572.177.000	96,6	-
-	Kıta Toplamı	747.636.000	1000	-	-	Kıta Toplamı	592.064.000	100	-

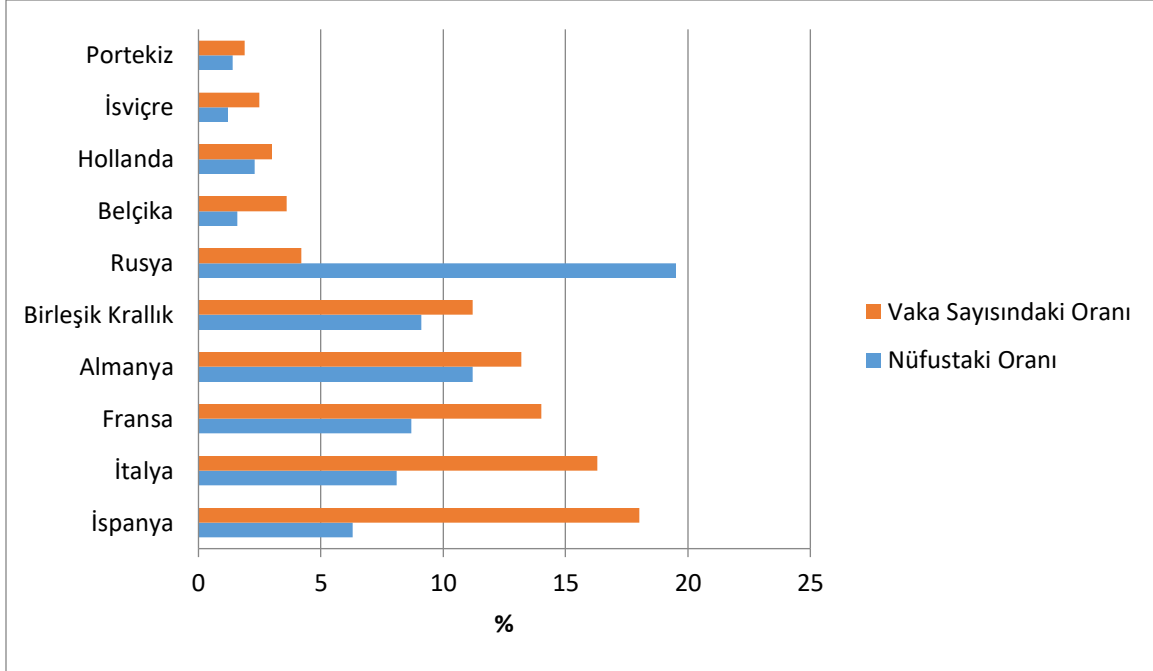
Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yilmaz>

Avrupa kıtasında vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülkede bu değer 200.210 (İspanya) ile 20.863 (Portekiz) arasında değişmektedir. Avrupa’da Covid-19 virüsünün bulaştığı insan sayısının en fazla olduğu 10 ülke, kıta nüfusunun %69,2’sini oluştururken bu ülkelerde kıtadaki vaka sayısının %88 bulunmaktaydı. İlk 10 ülke içinde vaka sayısı içindeki payı en yüksek olan ülkeler %18’le İspanya, %16 ile İtalya ve %14 ile Fransa olarak sıralanırken bu payın en düşük olduğu ülkeler ise %3’le Hollanda, %2,5’le İsviçre ve %2’yle Portekiz olarak sıralanmaktadır. Öte yandan Avrupa’da toplam nüfus içinde ilk 10 ülke arasında yer alan Ukrayna, Polonya ve Romanya vaka sayısı açısından ilk 10 ülke içinde yer almamaktadır. Buna karşın toplam nüfus açısından ilk 10 ülke içinde yer almayan Belçika, İsviçre ve Portekiz vaka sayısı açısından ilk 10 ülke içinde yer almaktadır. Bu veri Batı Avrupa ülkelerinde oldukça fazla yayılan Covid-19’un, Doğu Avrupa’da ülkelerinde fazla yayılmadığını göstermektedir (Tablo 4, Tablo 5).

Tablo 5: Avrupa Kıtasında Covid-19 Vaka Sayısının En Fazla Olduğu 10 Ülke

Vaka Sayısına Göre Sırası	Ülke	Covid-19 Vaka Sayısı	Vaka Sayısındaki Payı (%)	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)
1	İspanya	200,210	18	46,754,778	6,3	80
2	İtalya	181,228	16,3	60,461,826	8,1	69
3	Fransa	155,383	14	65,273,511	8,7	82
4	Almanya	146,653	13,2	83,783,942	9,1	76
5	Birleşik Krallık	124,743	11,2	67,886,011	11,2	83
6	Rusya	47,121	4,2	145,934,462	19,5	74
7	Belçika	39,983	3,6	11,589,623	1,6	98
8	Hollanda	33,405	3	17,134,872	2,3	92
9	İsviçre	27,944	2,5	8,654,622	1,2	74
10	Portekiz	20,863	1,9	10,196,709	1,4	66
	10 Ülkenin Toplamı	977533	87,9	517664000	69,2	
	Kıta Toplamı	1.112.592	100	747.636.000	100	

Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yilmaz>

Grafik 4: Avrupa’da Covid-19 Virüsünün Bulaştığı Kişi Sayısı Açısından İlk 10 Sırada Yer Alan Ülkelerde Vakaların ve Nüfusun Kıta Toplamına Oranı (%)

(Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>)

Avrupa’da vaka sayısı fazla olan ülkelerden Rusya’da vaka sayısının kıta toplamına oranı ülkenin nüfusunun kıta nüfusuna oranın göre daha azdır. Geri kalan 9 ülkede ise tam tersi bir durum söz konusudur. Yani 9 ülke kıta nüfusu içindeki paylarına oranla vaka sayısı içinde daha büyük paya sahiptir. Özellikle İspanya, İtalya ve Fransa’da vaka sayısının payı ile nüfusun payı arasındaki fark belirgin bir şekilde fazladır (Grafik 4).

Kuzey ve Orta Amerika ile Karayip adalarında en fazla nüfusa sahip ülkelerde bu değer 331.002.651 (ABD) ile 6.486.205 (El Salvador) arasında değişmektedir. Kuzey Amerika’da 10 ülke kıta nüfusunun %96,6’sına sahiptir. Bu ülkelerde %56 ile ABD en fazla nüfus sahip ülke olarak dikkat çekerken Meksika %22’lik ve Kanada %6,4’lük payıyla ABD’yi takip etmektedir. İlk 10 ülke içinde El Salvador, Nikaragua ve Honduras %1,1 ile %1,7 arasında değişen payları son sıralarda yer almaktadır. ABD’nin tek başına kıta nüfusunun yarısından fazlasını oluşturduğu bu coğrafyada, ABD, Meksika ve Kanada’nın toplam nüfusun yaklaşık %85’ine sahip olduğu görülmektedir. Kıtada nüfusun en fazla olduğu 10 ülkede, kentleşme oranı %52 (Guatemala) ile %85 (Dominik Cumhuriyeti) arasında değişmekte olup genellikle %55’in üzerindedir (Tablo 4).

20 Nisan 2020 tarihinde Kuzey Amerika’da vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülkede bu değer 786.566 (ABD) ile 218 (El Salvador) arasında değişmekteydi. Bu 10 ülke kıta nüfusunun % 95,2’sini oluştururken kıtadaki vakaların %99,8’i bu ülkelerde görülmekteydi. Vaka sayısındaki payı açısından başta gelen ülke %93,1’le ABD’ydi. Gerçekten de dünyadaki her 100 vakanın 32’sinin görüldüğü ABD, K. Amerika’daki her 100 vakanın da 93’ünün toplandığı en önemli merkez konumundadır.

ABD'yi %4,3'le Kanada ve %1'le Meksika takip etmekte iken diğer ülkelerde vaka sayısının toplam içinde payları oldukça düşük olup %0,02 ile %0,6 arasında değişmekteydi (Tablo 6). Bu ülkelerden ise önemli bir turizm merkezi olan Dominik Cumhuriyeti (ABD, Kanada ve Avrupalı turistlerin daha fazla ziyaret ettiği bir ülke olarak) vaka sayısı açısından diğer 6 ülkeden daha fazla sayıya sahip olmasıyla dikkat çekmektedir.

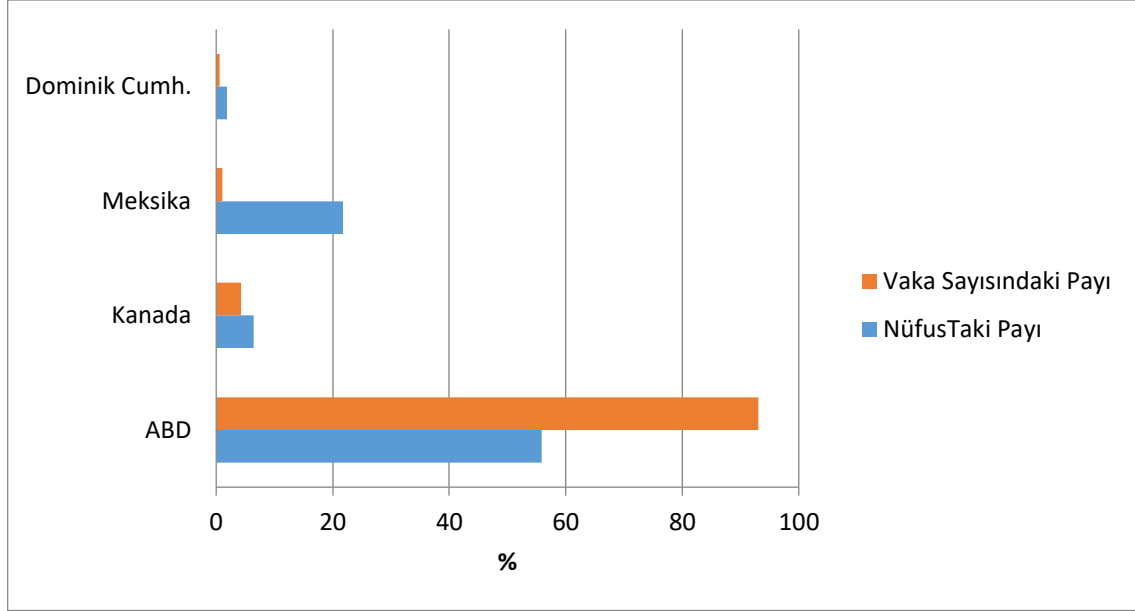
Tablo 6: Kuzey ve Orta Amerika ile Karayip Adalarında Covid-19 Vaka Sayısının En Fazla Olduğu 10 Ülke

Vaka Sayısına Göre Sırası	Ülke	Covid-19 Vaka Sayısı	Vaka Sayısındaki Payı (%)	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)
1	ABD	786,566	93,1	331,002,651	55,9	83
2	Kanada	36,670	4,3	37,742,154	6,4	81
3	Meksika	8,261	1	128,932,753	21,8	84
4	Dominik Cumhuriyeti	4,964	0,6	10,847,910	1,8	85
5	Panama	4,467	0,5	4,314,767	0,7	68
6	Küba	1,087	0,1	11,326,616	1,9	78
7	Kosta Rika	662	0,07	5,094,118	0,9	80
8	Honduras	477	0,05	9,904,607	1,7	57
9	Guatemala	289	0,03	17,915,568	3	52
10	El Salvador	218	0,02	6,486,205	1,1	73
-	10 Ülkenin Toplamı	843.661	99,8	563.560.000	95,2	
-	Kıta Toplamı	845.002	100	592.064.000		

Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>.

K. Amerika'da vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülkede, kentleşme oranı %52 (Guatemala) ile %85 (Dominik Cumhuriyeti) arasında değişmekte olup genellikle %65'in üzerindedir. K. Amerika'da nüfus açısından ilk 10 ülke içinde yer alan Haiti ve Nikaragua vaka sayısında ilk 10 ülke içinde yer almazken nüfus açısından ilk 10'da yer almayan Panama ve Kosta Rika ise vaka sayısında ilk 10 içinde yer almaktadır. Gerçi yukarıda da belirtildiği gibi bu kıtada vakaların büyük bir kısmı zaten ABD'de toplanmış ve El Salvador, Guatemala gibi ülkelerde vaka sayısı 200-300 gibi oldukça düşük rakamlardadır (Tablo 4, Tablo 6).

Grafik 5'te K. Amerika'da vaka sayısı fazla olan ülkelere ABD'nin nüfusunun kıtadaki payına nazaran vaka sayısı içinde daha büyük paya sahip olduğu Meksika, Kanada ve Dominik Cumhuriyeti'nde ise durumun tam tersi olduğu anlaşılmaktadır (Grafik 5).

Grafik 5: K. Amerika’da Covid-19 Virüsünün Bulaştığı Kişi Sayısının Fazla Olduğu Ülkelerde Vakaların Ve Nüfusun Kıta Toplamına Oranı (%)

(Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yilmaz>)

Asya kıtasında en büyük nüfusa sahip 10 ülkenin nüfusları 1.439.323.776 (Çin) ile 83.992.949 (İran) arasında değişmektedir. Bu 10 ülke kıta nüfusunun yaklaşık %86’sını sahiptir. Nüfus içinde en büyük paya sahip ülkeler %31’le Çin, %29,7’yle Hindistan ve %5,9’la Endonezya’dır. Dünyanın en büyük nüfuslu 2 ülkesi olan Çin ve Hindistan Asya nüfusunun da yaklaşık %60’ını oluşturmaktadır. Endonezya’yı da eklediğinizde bu rakam %66’ya çıkmaktadır. İlk 10 ülke arasında %2,1’le Vietnam ve %1,8’lik oranlarla Türkiye ve İran son sıralarda yer almaktadır. Asya kıtasında nüfusun en fazla olduğu 10 ülkede, kentleşme oranı %35 (Pakistan ve Hindistan) ile %92 (Japonya) arasında değişmektedir (Tablo 7).

20 Nisan 2020 itibariyle Asya kıtasında vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülkede bu değer 90.980 (Türkiye) ile 8.014 (Singapur) arasında değişmekteydi. Bu 10 ülkede kıtadaki vaka sayısının yaklaşık %85,4’ü bulunmaktaydı. İlk 10 ülke içinde vaka sayısı içindeki payı en yüksek olan ülkeler %23 ile Türkiye, %21,1’le İran ve %20,9’la Çin olarak sıralanırken bu payın en düşük olduğu ülkeler ise %2,6’yla S. Arabistan, %2,1’le Pakistan ve %2 ile Singapur’dur. Bu kıtada vakaların yaklaşık üçte ikisi Batı Asya’daki Türkiye ve İran ile Doğu Asya’da Covid-19’un ilk çıktığı yer olan Çin’de toplanmıştır. Diğer bir ifade ile bu 3 ülkede kıtadaki vaka sayısının %65’i bulunmaktaydı. Kıtanın hem doğusunda hem de batısında vaka sayısının fazla olduğu ülkelerin olması, Asya’da Covid-19’un Avrupa’daki gibi özellikle kıtanın belli bir kesiminde yoğunlaşmadığını göstermektedir. Hatta virüsün dünyada ilk çıktığı yer olan Çin vaka sayısı açısından geri sıralara inerken son haftalarda vaka sayısının hızla arttığı Türkiye ve İran bu ülkeyi geride bırakmıştır. Yani başlangıçta Asya’nın doğusunda vaka sayısı fazla iken son haftalarda virüs kıtanın batısında hızla yayılmaktadır (Tablo 8).

Tablo 7: Asya ve G. Amerika Kıtalarında Nüfusu En Fazla Olan 10 Ülke ve Bu Ülkelerin Nüfuslarının Kıta Nüfusundaki Payı

Nüfusa Göre Sırası	Asya				G. Amerika				
	Ülke	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)	Nüfusa Göre Sırası	Ülke	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)
1	Çin	1,439,323,776	31	61	1	Brezilya	212,559,417	49,3	88
2	Hindistan	1,380,004,385	29,7	35	2	Kolombiya	50,882,891	11,8	80
3	Endonezya	273,523,615	5,9	56	3	Arjantin	45,195,774	10,5	93
4	Pakistan	220,892,340	4,8	35	4	Peru	32,971,854	7,7	79
5	Bangladeş	164,689,383	3,5	39	5	Venezüella	28,435,940	6,6	-
6	Japonya	126,476,461	2,7	92	6	Şili	19,116,201	4,4	85
7	Filipinler	109,581,078	2,4	47	7	Ekvador	17,643,054	4,1	63
8	Vietnam	97,338,579	2,1	38	8	Bolivya	11,673,021	2,7	69
9	Türkiye	84,339,067	1,8	76	9	Paraguay	7,132,538	1,7	62
10	İran	83,992,949	1,8	76	10	Uruguay	3,473,730	0,8	96
-	10 Ülkenin Toplamı	3.980.145.000	85,8	-	-	10 Ülkenin Toplamı	429.079.000	99,6	-
-	Kıta Toplamı	4.641.054.000	100	-	-	Kıta Toplamı	430.767.000	100	-

Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>

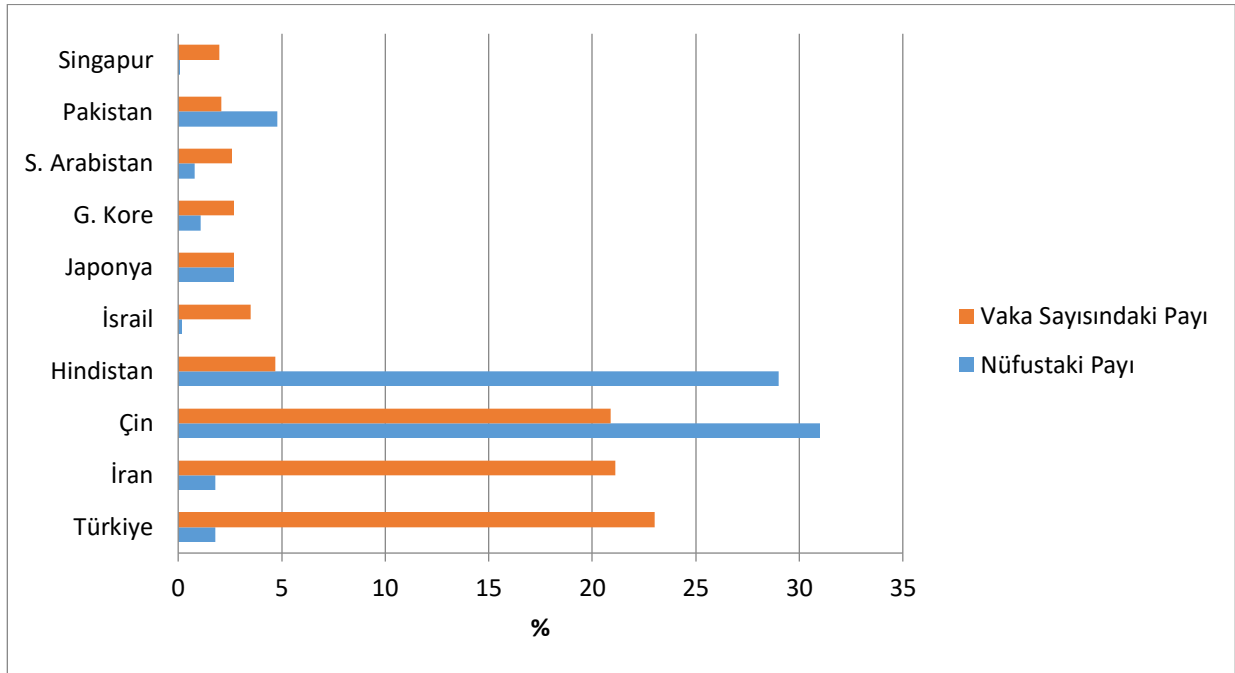
Tablo 8: Asya Kıtasında Covid-19 Vaka Sayısının En Fazla Olduğu 10 Ülke

Vaka Sayısına Göre Sırası	Ülke	Covid-19 Vaka Sayısı	Vaka Sayısındaki Payı (%)	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)
1	Türkiye	90,980	23	84,339,067	1,8	76
2	İran	83,505	21,1	83,992,949	1,8	76
3	Çin	82,747	20,9	1,439,323,776	31	61
4	Hindistan	18,539	4,7	1,380,004,385	29	35
5	İsrail	13,713	3,5	8,655,535	0,2	93
6	Japonya	10,797	2,7	126,476,461	2,7	92
7	G. Kore	10,674	2,7	51,269,185	1,1	82
8	S. Arabistan	10,484	2,6	34,813,871	0,8	84
9	Pakistan	8,418	2,1	220,892,340	4,8	35
10	Singapur	8,014	2	5,850,342	0,1	-
-	10 Ülkenin Toplamı	337.871	85,4	3.435.618.000	74	-
-	Kıta Toplamı	395.665	100	4.641.054.775	100	-

Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>

Asya'da Covid-19 virüsünün bulaştığı insan sayısının en fazla olduğu 10 ülke kıta nüfusunun %74'ünü oluştururken bu ülkelerdeki toplam vaka sayısı kıtadaki vaka sayısının %85'ine denktir. Asya kıtasında vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülkede, kentleşme oranı %35 (Pakistan ve Hindistan) ile %92 (Japonya) arasında değişirken toplam nüfus açısından ilk 10 ülke arasında yer alan Endonezya, Bangladeş, Vietnam ve Filipinler vaka sayısı açısından ilk 10 ülke arasında yer almamaktadırlar. Buna karşın nüfus açısından daha geride olan İsrail, G. Kore, S. Arabistan ve Singapur Covid-19 vaka sayısı açısından ilk 10 ülke içindedir (Tablo 7, Tablo 8).

Grafik 6 incelendiğinde Asya kıtasında vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülkeden Çin Hindistan ve Pakistan'ın kıta nüfusu içindeki paylarına göre vaka sayısında daha düşük paylara sahip olduğu görülmektedir. Özellikle Hindistan'da iki pay arasındaki fark oldukça fazladır (vaka sayısındaki payının az olmasından dolayı). Geri kalan ülkelerde ise Japonya'da her iki pay birbirine yakındır. Diğer 6 ülkede ise vaka sayısının payı nüfusun payına göre oldukça fazladır. Özellikle İran, Türkiye, İsrail ve Singapur'da vaka sayısının payı nüfusun payına göre daha yüksektir (Grafik 6).

Grafik 6: Asya'da Covid-19 Virüsünün Bulaştığı Kişi Sayısı Açısından İlk 10 Sırada Yer Alan Ülkelerde Vakaların Ve Nüfusun Kıta Toplamına Oranı (%)

(Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>)

G. Amerika kıtasında en büyük nüfusa sahip 10 ülkenin nüfusları 212.559.471 (Brezilya) ile 3.473.730 (Uruguay) arasında değişmektedir. Bu 10 ülke kıta nüfusunun neredeyse tamamına denk gelen %99,6'sına sahiptir. Nüfus içinde en büyük paya sahip ülkeler %49,3 Brezilya, %11,8'le Kolombiya ve %10,5'le Arjantin'dir. Brezilya'nın tek başına kıta nüfusunun yaklaşık yarısını ve adı geçen diğer iki ülke ile birlikte kıta nüfusunun %71,6'sını (onda yediden fazlasını) oluşturduğu görülmektedir.

İlk 10 ülke arasında %2,7'lik payla Bolivya, %1,7'lik payla Venezüella ve %0,8'lik payla Uruguay son sıralarda yer almaktadır. Güney Amerika kıtasında nüfusun en fazla olduğu 10 ülkede, kentleşme oranı %62 (Paraguay) ile %96 (Uruguay) arasında değişmektedir (Tablo 7).

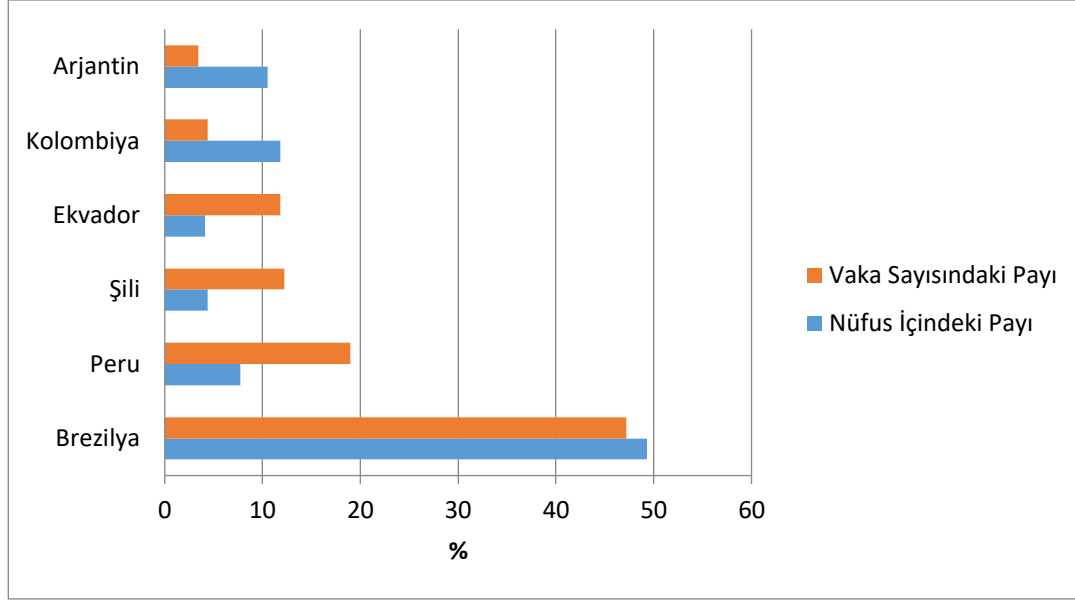
20 Nisan 2020 itibariyle Güney Amerika'da vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülkede bu değer 40.581 (Brezilya) ile 208 (Paraguay) arasında değişmekteydi. Bu ülkeler kıta nüfusunun %99,6'sını oluştururken kıtadaki vaka sayısının da %99,8'ini oluşturmaktaydı. Ülke sayısının az olduğu Güney Amerika'da nüfus açısından en büyük 10 ülkenin tamamı vaka sayısında da ilk 10 ülke içinde yer almaktaydı (Tablo 7, Tablo 9). Kıtada vaka sayısındaki payı en fazla olan ülkeler sırasıyla %47,2 ile Brezilya, %19 ile Peru ve %12 civarındaki oranlarıyla Şili ve Ekvador'dur. Kıta nüfusunun yarıya yakınına oluşturan Brezilya vaka sayısında da %47,2'lik payla başta gelmekteydi. Peru, Şili ve Ekvador ise toplam nüfusta Kolombiya ve Arjantin gibi ülkelerin arkasında yer alırken vaka sayısında bu ülkeleri geçmiştir. Diğer 6 ülkede vaka sayısı daha az olup bunların payları toplamda kıtadaki vakaların %9,6'sını oluşturmaktaydı (Tablo 9).

Tablo 9: Güney Amerika'da Covid-19 Vaka Sayısının En Fazla Olduğu 10 Ülke

Vaka Sayısına Göre Sırası	Ülke	Covid-19 Vaka Sayısı	Vaka Sayısındaki Payı (%)	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)
1	Brezilya	40,581	47,2	212,559,417	49,3	88
2	Peru	16,325	19	32,971,854	7,7	79
3	Şili	10,507	12,2	19,116,201	4,4	85
4	Ekvador	10,128	11,8	17,643,054	4,1	63
5	Kolombiya	3,792	4,4	50,882,891	11,8	80
6	Arjantin	2,941	3,4	45,195,774	10,5	93
7	Bolivya	564	0,7	11,673,021	2,7	69
8	Uruguay	528	0,6	3,473,730	0,8	96
9	Venezüella	256	0,3	28,435,940	6,6	-
10	Paraguay	208	0,2	7,132,538	1,7	62
-	10 Ülkenin Toplamı	85.830	99,8	429.082.000	99,6	-
-	Kıta Toplamı	86.013		430.767.000	100	-

Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>

Grafik 7 incelendiğinde Güney Amerika'da vaka sayısının fazla olduğu ülkelere Peru, Şili ve Ekvador'un kıta nüfusu içindeki paylarının vaka sayısı içindeki paylarından az olduğu görülmektedir. Yani bu ülkelerde nüfuslarına oranla vaka sayısı fazladır. Arjantin, Kolombiya ve Brezilya ise kıta nüfusu içindeki paylarına nazaran vaka sayısı içinde daha düşük oranlara sahiptir. Brezilya'da iki oran arasındaki fark (vaka sayısının nispeten fazla olması nedeniyle) daha azken Arjantin ve Kolombiya'da ise bu fark daha fazladır (Grafik 7).

Grafik 7: G. Amerika’da Covid-19 Virüsünün Bulaştığı Kişi Sayısının Fazla Olduğu Ülkelerde Vakaların ve Nüfusun Kıta Toplamına Oranı (%)

(Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>)

Afrika kıtasında en büyük nüfusa sahip 10 ülkenin nüfusları 206.139.589 (Nijerya) ile 43.849.260 (Sudan) arasında değişmektedir. Bu 10 ülke kıta nüfusun yaklaşık %61’ine sahiptir. Afrika’da nüfusu en fazla olan 10 ülkenin kıta nüfus içindeki payı diğer kıtalara nazaran daha azdır. Bu da Afrika’da nüfusun Avrupa, Asya, Kuzey Amerika ve Güney Amerika’ya göre ülkelere daha dengeli bir şekilde dağıldığını göstermektedir. Nüfus içinde en büyük paya sahip ülkeler %15,4’le Nijerya, %8,6’yla Etiyopya ve %7,6’yla Mısır’dır. Nüfusu en fazla olan ilk 10 ülke arasında %3,4’le Uganda ve %3,3’lük aynı oranla Cezayir ve Sudan son sıralarda yer almaktadır. Afrika’da nüfusun en fazla olduğu 10 ülkede, kentleşme oranı ise %21 (Etiyopya) ile %73 (Cezayir) arasında değişirken bu değer sadece Cezayir, Nijerya ve Güney Afrika’da %50’nin üzerindedir (diğer kıtalara göre daha düşüktür) (Tablo 10).

20 Nisan 2020 tarihi itibarıyla Covid-19 vaka sayısının en az olduğu kıtalardan Afrika’da bu sayı sadece 23.790’dı. Afrika’da vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülkede bu değer 3.333 (Mısır) ile 648 (Nijer) arasında değişmekteydi. Bu 10 ülkede kıta nüfusunun %25’i vaka sayısının ise %74,3’ü bulunmaktaydı. Kıtadaki vaka sayısında payı en fazla olan ülkeler sırasıyla %14 ile Mısır, %13,8 ile Güney Afrika Cumhuriyeti, %12,8’le Fas ve %11,4’le Cezayir’di. Bu 4 ülkede kıtadaki vakaların yarıdan fazlası (%52) toplanmıştı. Vaka sayısının nispeten fazla olduğu diğer ülkelerin kıta içindeki payları ise %2,7 ile %4,4 arasında değişmekteydi. Verilerden de anlaşılacağı üzere mevcut Covid-19 vakaları daha ziyade Kuzey Afrika ülkelerinde ve kısmen Güney Afrika Cumhuriyeti’nde toplanmıştı. Afrika’da vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülkede, kentleşme oranı ise %17 (Nijer) ile %79 (Cibuti) arasında değişmektedir (Tablo 11). Afrika’da vaka sayısında ilk 10’da yer alan ülkelere kentleşme oranının nüfus miktarı açısından ilk 10’da yer alan ülkelere göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 10, Tablo 11).

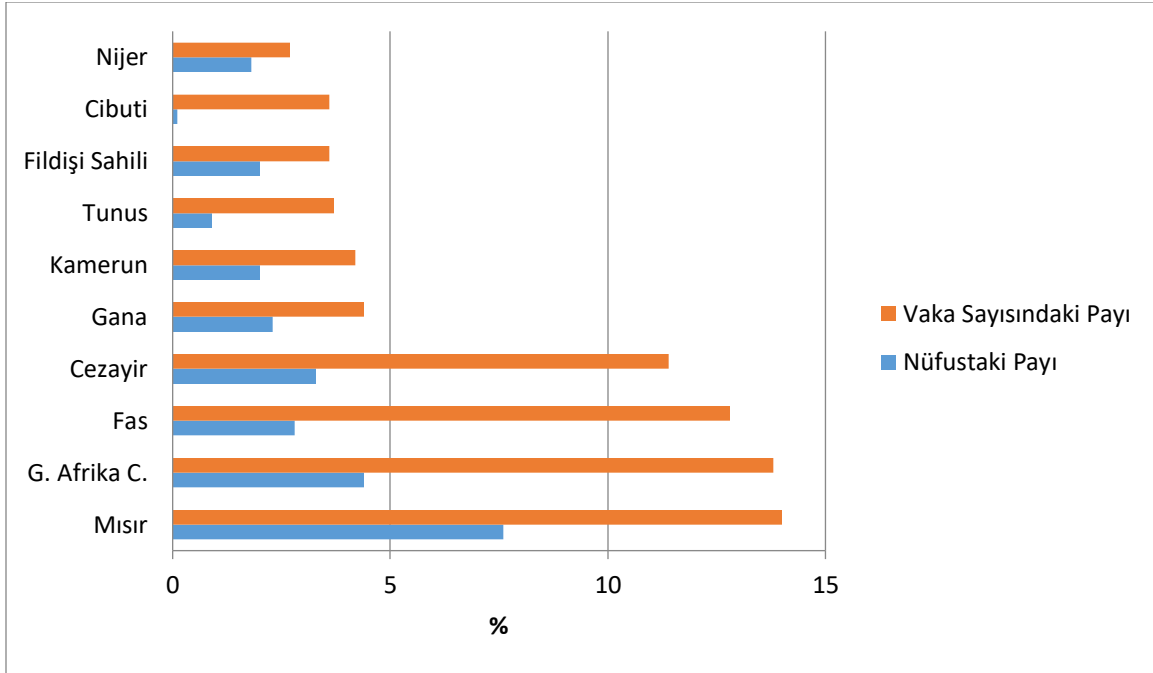
Tablo 10: Afrika ve Okyanusya Kıtalarında Nüfusu En Fazla Olan 10 Ülke ve Bu Ülkelerin Nüfuslarının Kıta Nüfusundaki Payı

Nüfusa Göre Sırası	Afrika				Okyanusya				
	Ülke	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)	Nüfusa Göre Sırası	Ülke	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)
1	Nijerya	206,139,589	15,4	52	1	Avustralya	25,499,884	59,7	86
2	Etiyopya	114,963,588	8,6	21	2	Papua Yeni Gine	8,947,024	20,9	13
3	Mısır	102,334,404	7,6	43	3	Yeni Zelanda	4,822,233	11,3	87
4	Demokratik Kongo C.	89,561,403	6,7	46	4	Fiji	896,445	2,1	59
5	Güney Afrika	59,308,690	4,4	67	5	Solomon Adaları	686,884	1,6	23
6	Tanzanya	59,734,218	4,5	37	6	Vanuatu	307,145	0,7	24
7	Kenya	53,771,296	4	28	7	Yeni Kaledonya	285,498	0,67	72
8	Uganda	45,741,007	3,4	26	8	Fransız Polinezyası	280,908	0,65	64
9	Cezayir	43,851,044	3,3	73	9	Samoa	198,414	0,46	18
10	Sudan	43,849,260	3,3	35	10	Guam	168,775	0,4	95
-	İlk 10 Ülkenin Toplamı	819.251.000	61,1	-	-	İlk 10 Ülkenin Toplamı	42.091.000	98,6	-
-	Kıta Toplamı	1.340.598.147	100	-	-	Kıta Toplamı	42.678.000	100	-

Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>**Tablo 11: Afrika Kıtasında Covid-19 Vaka Sayısının En Fazla Olduğu 10 Ülke**

Vaka Sayısına Göre Sırası	Ülke	Covid-19 Vaka Sayısı	Vaka Sayısındaki Payı (%)	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)
1	Mısır	3,333	14	102,334,404	7,6	43
2	Güney Afrika Cumhuriyeti	3,300	13,8	59,308,690	4,4	67
3	Fas	3,046	12,8	36,910,560	2,8	64
4	Cezayir	2,718	11,4	43,851,044	3,3	73
5	Gana	1,042	4,4	31,072,940	2,3	57
6	Kamerun	1,017	4,2	26,545,863	2	56
7	Tunus	884	3,7	11,818,619	0,9	70
8	Fildişi Sahili	847	3,6	26,378,274	2	51
9	Cibuti	846	3,6	988,000	0,07	79
10	Nijer	648	2,7	24,206,644	1,8	17
-	İlk 10 Ülkenin Toplamı	17681	74,3	335445000	25	-
-	Kıta Toplamı	23790	100	1340598147	100	-

Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>

Grafik 8: Afrika’da Covid-19 Virüsünün Bulaştığı Kişi Sayısının Fazla Olduğu Ülkelerde Vakaların ve Nüfusun Kıta Toplamına Oranı (%)

(Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>)

Afrika’da nüfus büyüklüğü açısından ilk 10’da yer alan ülkelerden Nijerya, Etiyopya, D. Kongo Cumhuriyeti, Tanzania, Kenya, Uganda ve Sudan vaka sayısı açısından daha geridedir. Nüfusu fazla olan ülkelerden sadece Mısır, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Cezayir vaka sayısında da ilk 10 ülke içinde yer almaktadır (Tablo 10, Tablo 11). Buna karşın nüfus büyüklüğü açısından ilk 10 ülke içinde yer almayan Fas, Gana, Kamerun, Tunus, Fildişi Sahili, Cibuti ve Nijer gibi ülkeler vaka sayısında ilk 10 ülke içindedirler (Tablo 11).

Grafik 8 incelendiğinde Afrika’da vaka sayısının fazla olduğu ülkelerin hepsinde vaka sayısının payı, ülkenin kıta nüfusu içindeki payına göre daha yüksektir (özellikle Cibuti’de iki değer arasındaki fark oldukça fazladır). Bunun nedeni kıtada dünya geneline göre az olan vaka sayısının da az sayıdaki ülkede toplanmasıdır. Nitekim vaka sayısında başta gelen 10 ülke kıta nüfusunun dörtte birini ve vaka sayısının dörtte üçünü barındırmaktadır (Grafik 8).

Okyanusya kıtasında en büyük nüfusa sahip 10 ülkenin nüfusları 25.499.884 (Avustralya) ile 168.775 (Guam) arasında değişmektedir. Bu 10 ülke kıta nüfusun neredeyse tamamına denk gelen %98,6’sına sahiptir. Nüfus içinde en büyük paya sahip ülkeler %60’la Avustralya, %21’le Papua Yeni Gine ve %11’le Yeni Zelanda’dır (Tablo 10). Dünyada nüfus yoğunluğunun en az olan ülkelerden biri olan Avustralya’nın kıtada her 100 kişiden 60’ının yaşadığı en önemli nüfus toplanma alanı olması ilginçtir. Zira kıtada ülke sayısı az ve var olan ülkelerden de Avustralya, Yeni Zelanda ve Papua Yeni Gine gibi kıtasal karalarda yer alanların dışındakiler küçük volkanik adalarda ve ya mercan adalarında yer almaktadırlar (Özgüç, 1999; Güner ve Ertürk, 2013).

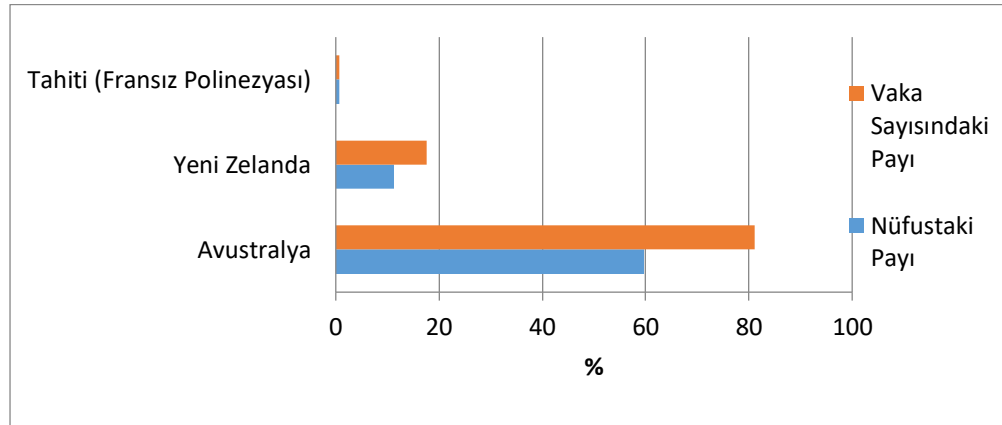
Okyanusya kıtasında nüfusun en fazla olduğu 10 ülkede, kentleşme oranı ise %13 (Papua Yeni Gine) ile %95 (Guam) arasında değişirken bu değer bazı ülkelerde %75-80'ler bazılarında ise %15-20'ler düzeyinde olup ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir (Tablo 10).

20 Nisan 2020 itibariyle Covid-19 vaka sayısının en az olduğu kıta olan Okyanusya'da bu sayı sadece 8.157'di. Vaka sayısının en fazla olduğu ülkeler, modern dünya ile iletişim ve ulaşımın en fazla olduğu kıta ülkelerinden Avustralya, Yeni Zelanda'ydı. Vakaların %81'i Avustralya'da %18'i ise Yeni Zelanda'da görülmüştü. Vaka görülen diğer 4 ülkenin vaka sayısı içindeki payı ise sadece %1,2'ydi.

Tablo 12: Okyanusya Kıtasında Covid-19 Vaka Sayısının En Fazla Olduğu 10 Ülke

Vaka Sayısına Göre Sırası	Ülke	Covid-19 Vaka Sayısı	Vaka Sayısındaki Payı (%)	Nüfusu	Kıta Nüfusundaki Payı (%)	Kentleşme Oranı (%)
1	Avustralya	6,619	81,1	25,499,884	59,7	86
2	Yeni Zelanda	1,440	17,6	4,822,233	11,3	87
3	Fransız Polinezyası	55	0,7	280,908	0,65	64
4	Fiji	18	0,2	896,445	2,1	59
5	Yeni Kaledonya	18	0,2	285,498	0,67	72
6	Papua Yeni Gine	7	0,1	8,947,024	20,9	13
İ-	6 Ülkenin Toplamı	8157	100	40731000	95,4	
-	Kıta Toplamı	8157	100	42677813	100	

Kaynak: <http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>

Grafik 9: Okyanusya'da Covid-19 Virüsünün Bulaştığı Kişi Sayısının Fazla Olduğu Ülkelerde Vakaların ve Nüfusun Kıta Toplamına Oranı (%)

(Kaynak:<http://www.worldometers.info/Hesaplama:Yılmaz>)

Kıtada vaka sayısının en fazla olduğu 6 ülkede, kentleşme oranı ise %13 (Papua Yeni Gine) ile %87 (Yeni Zelanda) arasında değişirken bu değer en fazla nüfus sahip ülkelere nazaran yüksek olup genellikle %60'ın üzerindedir (Tablo 10, Tablo 12). Avustralya ve Yeni Zelanda ile turizmin geliştiği Fransız Polinezyası'nı bir kenara bırakacak olursak modern dünyaya oldukça uzak olan Okyanusya adalarının dünyanın geri kalanı ile olan ulaşım ve iletişiminin daha az olması (Özgüç, 1999), bu kıtayı Covid-19 virüsü açısından daha izole bir yer haline getirmiştir denebilir.

Grafik 9 incelendiğinde Okyanusya kıtasında Avustralya ve Yeni Zelanda'nın nüfuslarının kıtadaki payına nazaran vaka sayısında daha büyük oranlara sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca Pasifik adalarından en önemli turizm merkezi olan Tahiti (Fransız Polinezyası) nüfusunun kıtadaki payına oranla vaka sayısında daha fazla paya sahiptir (Grafik 9). Bu da aslında turizmin ve dolayısıyla insan hareketliliğinin modern çağda virüslerin yayılmasına ne kadar katkı yaptığını göstermektedir.

SONUÇ

Ekonomik küreselleşmeye ve hızlı iletişim-ulaşım araçlarına bağlı olarak bugün dünyada sadece sermayenin, sanayi mallarının, tarım ürünlerinin, ham madde ve enerji kaynaklarının, bilginin ve insanların hızla yer değiştirmesi söz konusu olmayıp aynı zamanda uyuşturucunun, yasa dışı yollarla kaçırılan insanların, farkında olmadan taşınan mikrop ve hastalıkların da hızla yer değiştirmesi ve yayılması söz konusudur.

Bu çalışma worldometers.info adlı internet sitesinin 20 Nisan 2020 tarihinde saat 23:50'deki (Türkiye saati ile) verilerinin incelenmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Günümüzde dünya nüfusunun %60'ı Asya, %17'si ise Afrika kıtasında bulunmasına rağmen Covid-19 vaka sayısı açısından başta gelen kıtalar %45 ile Avrupa ve %34 ile K. Amerika'dır. Yani dünyanın en fazla nüfusa sahip iki kıtası ile en fazla Covid-19 vaka sayısına sahip iki kıtası farklıdır. Bu veriler Covid-19'un dünya nüfusuna oranla dengeli bir şekilde dağılmadığını ve özellikle Avrupa ile K. Amerika'da çok fazla yayıldığını göstermektedir.

Öte yandan Covid-19'un ülkelere göre dağılımı incelendiğinde vaka sayısı açısından ABD, İspanya, İtalya, Fransa, Almanya ve Birleşik Krallığın başta geldiği görülmektedir. Bu 6 ülkeden ilkinde dünyadaki vaka sayısının yaklaşık 32'si diğer 5'inde %33'ü görülmektedir. Bu da Covid-19'un özellikle K. Amerika'da ABD'de, Batı ve Güney Avrupa'da (Güney Avrupa kendi içinde Akdeniz Avrupa'sı ve İbero Avrupa şeklinde ikiye de ayrılabilir) ise İspanya, İtalya, Fransa, Almanya ve Birleşik Krallıkta çok sayıda insana bulaştığını göstermektedir. Hatta Batı ve Güney Avrupa'da adı geçen ülkelerin dışında Hollanda, Belçika, İrlanda ve Portekiz'de de vaka sayısı kıtadaki diğer ülkelere göre nispeten fazladır.

Bu 6 ülkenin dünya nüfusu içindeki paylarına bakıldığında ABD'nin payının %4,3; diğer 5'inin payının ise %4,2 olduğu görülmektedir. Bu veri aslında Batı ve Güney Avrupa'nın nüfusuna oranla Covid-19'un daha yoğun bir şekilde yayıldığı bir alan olduğunu göstermektedir. ABD ise bu ülkeleri takip etmektedir.

Covid-19 vaka sayısı açısından başta gelen ABD ve Almanya gibi bazı ülkeler nüfusa göre ölüm oranında daha geride iken vaka sayısının daha az olduğu Belçika, Hollanda ve İsviçre gibi bazı ülkelerde ise ölüm oranı daha yüksektir. Belçika, Hollanda ve İsviçre’de yaşlı nüfus oranının ABD ve Almanya’ya göre daha yüksek olmasının bu durumun nedeni olduğu düşünülmektedir. İspanya, İtalya, Fransa ve Birleşik Krallık hem vaka sayısının hem de ölüm oranının yüksek olduğu bir ülkelerdir.

Yapılan toplam test sayısı açısından ABD, Almanya ve Rusya gibi ülkeler başta gelirken her 1 milyon kişi başına düşen test sayısı açısından ise İsviçre, Portekiz, İtalya ve Avusturya gibi ülkelere başta gelmektedir. Virüsün her 1 milyon kişide görülme sıklığının en fazla olduğu ülkeler İspanya, Belçika, İsviçre ve İrlanda’dır.

Öte yandan Covid-19’un en fazla görüldüğü 20 ülkeden Hindistan (bu ülkede %35’tir) dışındaki 19’unda kentleşme oranının %50’nin üzerinde olduğu ve %57 ile %98 arasında değiştiği dikkat çekmektedir.

Türkiye, Covid-19’un en fazla görüldüğü 20 ülke içinde 7. iken ölüm sayısı açısından 12. sırada yer almaktadır. Ülkemiz her 1 milyon kişide ölüm sayısı açısından 20 ülke içinde sonlarda yer alırken her 1 milyon kişiye düşen test sayısı açısından Birleşik Krallık, Peru, İran, Brezilya ve Hindistan’dan sonra 6. sıradadır. Ülkemizde nüfusa oranla test sayısının az olması ve son haftalarda da vaka sayısının sürekli olarak artması endişe vericidir.

20 Nisan 2020 tarihinde Covid-19 vaka sayısının her kıtada ülkelere göre dağılımı incelendiğinde Avrupa’da İspanya, İtalya, Fransa, Almanya ve Birleşik Krallık, K. Amerika’da ABD ve Kanada’nın, Asya’da Türkiye, İran ve Çin’in, G. Amerika’da Brezilya, Peru, Şili ve Ekvador’un, Afrika’da Mısır, Güney Afrika Cumhuriyeti, Fas ve Cezayir’in Okyanusya’da ise Avustralya ve Yeni Zelanda’nın en fazla vakaya sahip ülkeler olduğu görülmektedir.

Ayrıca Güney Amerika ve Okyanusya dışındaki kıtalarda nüfusun en fazla olduğu 10 ülke ile vaka sayısının en fazla olduğu 10 ülke arasında farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa’da nüfusu en fazla olan 10 ülke içinde yer alan Ukrayna, Romanya ve Polonya, Asya’da Endonezya, Bangladeş, Filipinler ve Vietnam, K. Amerika’da Haiti ve Nikaragua, Afrika’da ise Nijerya, Etiyopya, D. Kongo Cumhuriyeti, Tanzanya, Kenya, Uganda ve Sudan vaka sayısı açısından ilk 10 ülke arasında yer almamaktadır. Buna karşın Avrupa’da nüfus açısından ilk 10 ülke içinde yer almayan Belçika, İsviçre ve İrlanda, Asya’da İsrail, G. Kore, S. Arabistan ve Singapur, K. Amerika’da Panama ve Kosta Rika, Afrika’da ise Fas, Gana, Kamerun, Tunus, Fildişi Sahili, Cibuti ve Nijer vaka sayısında ilk 10 ülke içinde yer almaktadır.

Bu verilere bakıldığında aslında dünyada turizm, dolayısıyla insan hareketliliğinin yoğun olduğu kıtalarda Covid-19 vaka sayısının da fazla olduğu görülmektedir. Zira dünyanın en önemli turist çıkarıcı ve turist alan bölgesi Akdeniz-Avrupa’dır. Bu bölgeyi Orta (Orta Amerika ve Karayip adaları) ve K. Amerika ile Asya-Pasifik bölgesi takip etmektedir. Eski Sovyet ülkeleri, Orta Doğu, Afrika ve Okyanusya ise dünyada turistik hareketlilik açısından daha önemsiz olan diğer bölgeyi oluşturmaktadır (Özgüç, 2007).

Hayvandan insana geçmiş olduğu kabul edilen Covid-19 virüsü, insan hareketliliğine bağlı olarak hızla dünyaya, özellikle de daha fazla turist çıkararak ve alan çok sayıda gelişmiş ülkeye yayılmıştır. Az gelişmiş olan G. Amerika, Afrika ve Okyanusya ülkelerinde vaka sayısı oldukça az iken bu coğrafyalarda turizmin gelişmiş olduğu Mısır, Güney Afrika Cumhuriyeti, Fas ve Cezayir (Kuzey ve Güney Afrika’da) Fransız Polinezyası (Okyanusya’daki Pasifik ada ülkelerinden biri) ve Dominik Cumhuriyet’inde (Karayip adalarından biri) vaka sayısının yakın çevredeki diğer ülkelere göre fazla olması ilginçtir. Yani zengin coğrafyanın hastalığı haline gelen korona, buradaki nüfusun turizme bağlı olarak son 4 ayda ziyaret ettiği az gelişmiş bölgelerdeki bazı ülkelerde de çevre ülkelere göre daha fazla sayıda kişiye bulaşmıştır.

Öte yandan scientificamerican.com adlı internet sitesinde 15 Mart 2019’da çıkan “Medieval Diseases Flare as Unsanitary Living Conditions Proliferate” başlıklı bir yazıda, ABD’deki California, New Meksiko, Washington, Kentucky ve Ohio gibi eyaletlerde ve San Diego, California, Los Angeles, Sonoma ve Washington gibi şehirlerde çok sayıda evsizin olmasının ve bunların yaşadığı ortamların oldukça pis olmasının⁴ tifüs, hepatit A, frengi, ishal gibi hastalıkların yayılmasına sebep olduğuna vurgu yapılmıştır (scientificamerican.com). Covid-19’un da Amerika ve Avrupa’da hızla yayılmasına, hijyenik olmayan ortamlarda yaşayan çok sayıda evsizin neden olabileceğini akla gelmektedir. Yani batının toplumsal yapısının ürettiği ve evsiz olarak isimlendirilen topluluk, zenginlikle övünen bu toplumu ciddi sağlık sorunlarıyla karşı karşıya getirmiş olabilir.

Bugün başta tarihs, coğrafya, ekonomi ve siyaset bilimi alanındakiler olmak üzere çok sayıda bilim alanından araştırmacı, Covid-19’un insanlık tarihinde önemli bir dönüm noktası olacağını ve sağlık, eğitim, ticaret, sanayi, turizm, başta olmak üzere çeşitli hizmet, ekonomik etkinlik ve insan hareketliliği alanlarında, ileriki dönemde geçmişten farklı yaklaşımların ortaya çıkıp benimsenebileceğini söylemektedirler.

Halen yayılmaya devam eden Covid-19 virüsünün 20 Nisan 2020 tarihinde yayıldığı coğrafyayı (kıtalara ve ülkelere göre) inceleyen ve söz konusu virüsün dünyada yaygın olarak görüldüğü ülkelerde vaka sayısının dışındaki bazı değişkenleri de irdeleyen bu çalışmanın, bundan sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlamasını temenni ederiz.

⁴ Özellikle evsizlerin yaşadıkları derme çatma barınakların yakınında tuvalet ihtiyacını gidermeleri (insanların yakın çevresinde insan dışkısının olması) ve parklarda yaşayan fare vb. hayvanların, hastalıkların en önemli sebebi olduğu vurgulanmaktaydı. Hatta Kaliforniya valisinin orta çağ hastalığı olan tifüsün 2019’da eyalette ciddi bir sorun olduğunu belirttiği ifade edilmişti. Ve yetkililerin ülkede 2018 sonunda sayıları 550 binin üzerinde olan evsizlerin yaklaşık dörtte birinin Kaliforniya eyaletinde yaşadığını ve bu nedenle bunların toplum sağlığı açısından ciddi bir tehdit olduğunu vurguladıkları belirtilmişti (<https://www.scientificamerican.com/article/medieval-diseases-flare-as-unsanitary-living-conditions-proliferate/>).

⁵ Konuyla ilgili basında çıkan haberlerden sadece ikisi: a3haber.com sitesindeki: Dünyaca ünlü Tarihçi Yuval Noah Harari yazdı: Koronavirüs sonrası dünya nasıl olacak? (22 Mart 2020) ve dunya.com sitesindeki: Salgın çok şeyi değiştirecek (23 Mart 2020) adlı haberler. Benzer haberler dünya basınında da sık sık çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Azarya, V. (2004), Globalization and Tourism: Marginality as a Commercial Commodity, *Current Sociology*, 52(6): 949-967.
- Beck, U. (2000), *What is Globalization?* London: Blackwell.
- Doğanay, H. (2014), *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Ankara: Pegem-Akademi Yayınları
- Güner, İ. & Ertürk, M. (2013), *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*, Ankara: Nobel-Akademik Yayıncılık.
- Jones, L. Engstrom, David W. Hilliard, T. Diaz, M. (2007), Globalization and Human Trafficking, *The Journal of Sociology & Social, Welfare*, 34(2):107-122.
- Özgüç, N. (1999), *Avustralya, Yeni Zelanda-Pasifik Adaları*, İstanbul: Çantay Yayınları.
- Özgüç, N. (2007), *Turizm Coğrafyası, 'Özellikler ve Bölgeler'*, İstanbul: Çantay Yayınları.
- Poulin, R. (2003), Globalization and the Sex Trade: Trafficking and the Commodification of Women and Children, *Canadian Woman Studies*, 22(3), 38-47
- Şen, E. (2020), Global Virus of the Digital Village: Covid-19 and Senizm, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(3): 176-204
- Tanoğlu, A. (1969), *Beşeri Coğrafya: Nüfus ve Yerleşme*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2013), *Ekonomik Coğrafya, 'Küreselleşme ve Kalkınma'*, İstanbul: Çantay Yayınları.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2011), *Beşeri Coğrafya, 'İnsan, Kültür, Mekân'*, İstanbul: Çantay Yayınları.
- UN, (2001), *Report of the International Narcotics Control For 2001*, United Nations Publications.
- İnternet siteleri:
- <https://www.scientificamerican.com>. (23/03/2019)
- <http://www.a3haber.com>. (Son erişim:20/03/2020)
- <http://www.dunya.com>. (Son erişim:22/03/2020)
- <http://www.worldometers.info>. (Son erişim:20/04/2020)
- <https://www.echo.net.au> (Son erişim: 27/04/2020)